

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK
Levelező tagozat

A KATALÁN VÁLSÁG

*A főbb társadalmi és gazdasági okok,
valamint a lehetséges forgatókönyvek elemzése*

Készítette: Márkus Tamás

Budapest, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	4
2. FOGALMI KERETEK: AUTONÓMIA, DEVOLÚCIÓ ÉS SZUBSZIDIARITÁS	6
2.1 Területi, személyi elvű és többszintű autonómiák	7
2.2 Egyéb autonómia-rendszerezések	9
2.3 A spanyol autonómia-rendszer.....	11
3. A KATALÁN FÜGGETLENSÉGI TÖREKVÉSEK NAPJAINKBAN.....	13
3.1 Az önrendelkezés útja a demokratikus átmenetet követően.....	14
3.2 Fellángoló függetlenségi törekvések	18
4. GAZDASÁG KONTRA ÉRZELMEK.....	27
4.1 A katalán autonómia sajátosságai.....	27
4.2 A függetlenségi törekvések elsődleges motivációi	31
4.3 A fuero-jogok, avagy a nemzetiségi önérzet forrásai	33
4.4 A katalán ipar, mint a spanyol gazdaság motorja	38
4.5 Lejtmenet előtt a katalán gazdaság?.....	42
5. A FÜGGETLENSÉG ÁRA.....	48
5.1 Politikai és jogi feltételek	49
5.2 Gazdasági feltételek	52
5.3 Egy független Katalónia esélyei.....	58
6. A SPANYOL-KATALÁN VISZONY JÖVŐJE	60
6.1 Regionális Autonómia Index.....	62
6.2 Működő autonómia-modellek Európában.....	63
6.3 A katalán válság hatása a határon túli magyarság autonómia-törekvéseire ..	70
7. ZÁRÓ GONDOLATOK	72
IRODALOMJEGYZÉK.....	75

1. BEVEZETÉS

2017. október 1-jén egy napig az egész világpolitika Katalóniáról beszélt. Majd azóta is szinte folyamatosan. Ami aznap Barcelonában és néhány más környező városban történt, az egyébként alkotmányellenes népszavazásra válaszul adott erőszakos rendőri fellépés és a szinte folyamatos utcai balhék, az jóval túlmutatott önmagán. Aznap Katalónia-szerte egy évszázados konfliktus évek, évtizedek óta mesterségesen gerjesztett feszültségei törtek a felszínre, abban a formában, amitől mindenki a legjobban tartott. A felelős politikusoknak sem akkor, sem azóta nem sikerült érdemben kezelniük a válságot, megtalálni a választ a katalánok és spanyolok millióit gyötrő kérdésre: hogy lesz képes, képes lesz-e egyáltalán valaha is együtt létezni Spanyolország és Katalónia?

Nem álthatom magamat azzal, hogy szakdolgozatomban sikerülni fog rálelni az egyetlen járható útra és megmutatni, milyen formában lenne kivitelezhető akár a békés elválás, akár a nyugalmas együtt- vagy egymás mellett élés. Azonban szeretném megmutatni azt az ívet, ahogy a felek eljutottak a mai pattanásig feszült helyzetig, egy olyan állapotba, amikor épp az hiányzik a kapcsolatukból, ami a legjobb gyógyír lenne a problémákra: a konstruktív párbeszéd.

Rendkívül tanulságos az a folyamat, ahogy egy nemzet - bár ez a megnevezés a jelenkori autonómia státútum szerint kizárólag a spanyol népet illeti meg, a katalánok esetében a nemzetiség szó használandó - mely egy diktátor elnyomó hatalma alól felszabadulva lehetőséget kap identitásának szabadabb, őszintébb megélésére, néhány évtizednyi relatív nyugalmat követően az egyre élesebb diplomáciai ütésváltások és a nagypolitika néhány kifejezetten ártó lépése következtében eljut előbb a csendes, majd a mind hangosabb örület állapotába. Egy rövid elméleti felvezetést követően először ezt az ívet fogom felvázolni. Látni fogjuk, hogy mikor milyen politikai döntések vezettek ahhoz, hogy Katalóniában a manapság tapasztalt szintre emelkedjen a függetlenség eszméje, miközben azok száma, akik valóban önálló Katalóniát óhajtanak, valójában jóval alacsonyabb, mint a békés együttélésre vágyóké. Ebben a történeti összefoglalóban térnék majd ki arra is, hogy az Unió intézményei és vezető

tisztviselői mikor melyik eseményre milyen választ adtak - ebből remélhetőleg kirajzolódik majd egyfajta viszonyulási rendszer a válság szereplőihöz is.

Dolgozatomban azt is igyekszem megmutatni, milyen eszközöket használ argumentumként a szecesszionista politikai retorika a szavazópolgárok befolyásolására. A katalán politikai elit előszeretettel szokott a régió gazdaságának erejére hivatkozni a függetlenség melletti viták során. A negyedik fejezetben részletesen megvizsgálom ezt az érvrendszert, valamint végére járok egy régóta égető kérdésnek, miszerint vajon a történelmi múlt vagy a gazdasági adatok nyomnak nagyobb súllyal a latban a politika véleményformálóinak szemében. Ugyanitt azt is igyekszem feltárni, vajon a 2017. októberi események lökéshullámai mennyire súlyosan érinthették a katalán gazdaságot, prognosztizálható-e akár rövid-, akár hosszútávon lassulás, vagy legalábbis lassuló bővülés a gazdaságban.

Szintén a függetlenségpárti politikusok egyik kedvenc szófordulata az önfenntartó katalán gazdaság modellje, így az ötödik fejezetben azt a témát igyekszem részletesen körbejárni, hogy vajon képes lenne-e boldogulni egy önálló, független, adott esetben óhatatlanul elszigetelődő Katalónia a nemzetközi intézményrendszer kapcsolatokkal sűrűn behálózott rendszerében.

Végezetül néhány működő autonómia-modell bemutatásán keresztül kísérletet teszek arra, hogy lehetséges forgatókönyveket vázoljak fel a válság megoldására. Elkerülhetetlennek tűnik, hogy a jelenlegi krízis még jó ideig elhúzódjon, ám mindkét fél bőven tehetne annak érdekében, hogy csillapodjanak az indulatok és végre valóban arról szóljon a politikai párbeszéd, amiről kellene: a kompromisszumos megoldás kereséséről. Ha konkrét itinert nem is tudok ehhez kínálni, néhány javaslattal élnék a dolgozat záró fejezetében.

De mindezek előtt néhány fogalmi keret felvázolásával helyezzük fel a térképre a katalán autonómiát, valamint tisztázzuk, mit is értünk a legfontosabb kifejezések alatt.

2. FOGALMI KERETEK: AUTONÓMIA, DEVOLÚCIÓ ÉS SZUBSZIDIARITÁS

Az Európa Tanács Velencei Bizottsága 2000-ben összeállított egy listát arról, milyen formai megoldásokat javasol a tagállamokon belüli kisebbségi, etnopolitikai konfliktusok kezelésére (Venice Commission, 2000). Ezen lista a következő elemeket tartalmazza: *konföderáció, föderatív állam, regionalizált állam, különleges autonóm státus, hatalommegosztás, kisebbségvédelem*. Arra az esetre, ha egy állam hajlandó feladni korábbi egységes, unitárius államszerkezetét, hogy biztosítsa egy helyi közösség számára az autonómiát, az első három megoldás - konföderáció, föderatív állam, regionalizált állam - egyikét javasolja a jelentés, míg az utóbbi kettő jellemzően a fennálló berendezkedés legkisebb mértékű módosítása mellett kivitelezhető (Kárpát, 2012).

Szakdolgozatomban a skála közepén, mintegy kompromisszumos megoldásként szereplő *különleges autonóm státus* kategória egy akut példájával foglalkozom, ez talán a konfliktusok megoldásának legelterjedtebb és legismertebb intézményesített módja. Első körben talán azt kellene tisztáznunk, mit is értünk az autonómia fogalmán. Egy tankönyvi definíció nagyjából úgy hangozhat, hogy autonómia alatt politikai értelemben általánosságban helyi autonómiát értünk, „mely egy demokratikus jogállamban egyrészt a hatalom decentralizációját jelenti, másrészt a központi hatalom egyes részeinek átruházását a helyi közigazgatási egységekre, olyan feladatok megoldására, melyek helyi jellegűek és helyileg rendezhetők a legmegfelelőbbben” (Kárpát, 2012, 4. o.).

Az autonómia politikai értelemben tehát egy ország határain belül létező kisebbségek számára jelent megoldást önrendelkezésük bizonyos intézményes keretek közötti kiteljesedésére, melynek során demokratikus keretben dönthetnek az őket érintő kérdésekben, elsősorban az állammal valamilyen formában, többnyire egy alkotmányos folyamat eredményeként kötött megegyezés alapján. Az összes működő európai autonómiamodell ennél fogva valamilyen kompromisszum eredménye, az állam hatalmának egy részét az adott terület vagy kisebbség számára delegálja.

A mai, modern értelemben vett autonómia fogalma szoros kapcsolatban áll a *szubszidiaritás* fogalmával, mely szerint „a jogosítványokat a lehető legközelebbi szintre kell levinni ahhoz a közösséghez, amelyre a döntések vonatkoznak” (Kárpát, 2012, 4. o.).

Maga az autonómia kifejezés etimológiáját tekintve az ókori Athénban született meg az 5. században az *autos* (ön) és a *nomos* (törvény) szavak összeolvadásából, „s mint terminus technikus kizárólag politikai kategóriaként, az államra és az államok közötti kapcsolatok meghatározására szolgáló kifejezésként volt használatban” (Kárpát, 2012, 4. o.).

2.1 Területi, személyi elvű és többszintű autonómiák

Itt különböztethetjük meg a két fő modellt, a *területi autonómiát* és a személyi elvű autonómiát (Kántor, 2013). Az előbbi egy adott, jól körülhatárolható földrajzi területen élőkre vonatkozik, többségre és kisebbségre egyaránt, bár nyilván csak ott van értelme területi autonómiát létrehozni, ahol egy országos kisebbség többségben tud lenni. Ez azért fontos, mert az adott területen a megfelelő jogosultságok birtokában működő kormány így helyben egy olyan többségnek az érdekeit tudja hatékonyan képviselni, akik egyébként az országos szintű döntésekben nem kapnának az érdekeiknek megfelelő súlyt.

A területi autonómiák legismertebb, a köztudatba talán leginkább beágyazott példáinak egyike Dél-Tirol, melynek területe korábban az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozott, és az első világháborút lezáró Párizs környéki békeszerződések keretében került Olaszországhoz. A mai napig is zömmel német ajkú lakosság lakja, saját parlamenttel, közigazgatási végrehajtó szervvel és meglehetősen széles jogkörökkel rendelkezik (Dabis, 2012). A dél-tiroli autonómia az egyik legeklatánsabb pozitív példának számít a nemzetiségi konfliktusok feloldására. Az 1972-es autonómia-statútumban sikerült ugyanis jó érzékkel pont azokat az érzelmi szempontból fontos jogköröket delegálni az ott

élők számára¹, amelyekkel „jól lehetett lakatni” őket, miközben az olasz kormány megtarthatta magának a számára legfontosabb döntési köröket.

További ismert példák a Feröer-szigetek és Grönland esete Dániával, a jelen értekezés tárgyát is képező Katalónia, vagy a nemzeti öntudatának évtizedekig véres terrorcselekményekkel is hangot adó Baszkföld, de bizonyos megkötésekkel akár Skóciát is ide lehet sorolni². Említésre méltó még Lombardia és Veneto esete, a két olasz tartomány együtt Olaszország gazdasági teljesítményének mintegy harmadát adja, az ő esetük ráadásul egészen friss, hiszen alig néhány hete írtak alá történelmi jelentőségű szerződést autonómiájuk kiszélesítéséről, bár azt még az új kormánynak is jóvá kell hagynia.

Ezek azért is fontos autonómiamodellek, mert - mint ahogy azt a későbbiekben alaposabban megvizsgáljuk - kivétel nélkül rendelkeznek olyan vonásokkal, melyek jelentőséggel bírnak a katalán helyzet elemzésekor, összehasonlítási alapot jelentenek, de adott esetben akár potenciális megoldásokat is kínálhatnának a fennálló konfliktushelyzet kezelésére, amennyiben a spanyol és a katalán kormány megfelelően befogadónak bizonyulna erre.

A másik kategória a *személyi elvű autonómiáké*, amelyek nincsenek földrajzi területhez kötve. Noha értelemszerűen egy-egy kisebbségi népcsoport hajlamos egy adott ország területén belül egy viszonylag jól behatárolható területre összpontosulni, ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy az adott területen többséget is alkotnak. Ezért ilyen esetekben az autonómiát a személyhez, azaz egy adott népcsoporthoz kötik, ilyenkor mindenki, aki az adott nemzetiségi csoporthoz tartozónak vallja magát, az adott autonómia tagjának minősül - ők szavaznak a különböző testületek felállításáról, melyek aztán az ő érdekeiket fogják képviselni. Fontos azonban, hogy a személyi elvű autonómiák esetében a

¹ Ezek között olyan érzékeny témákat találunk, mint a helyi közigazgatási rendszer megszervezése, a német nyelv egyenrangúsága a közhivatalokban, kétnyelvű helységnévtáblák használata, a népművészetek és helyi hagyományok ápolásának lehetősége, stb. (Dabis, 2012)

² Igaz ugyan, hogy Skóciát nem szokás a hagyományos értelemben vett autonómiák közé sorolni, mégsem hibás ez a szóhasználat, amikor Skóciának az Egyesült Királyságon belüli helyéről beszélünk, hiszen itt is arról van szó, hogy a központi kormány bizonyos kompetenciákat delegál a skót parlament részére a sajátjaiból.

döntéshozó szerveknek szinte kizárólagosan a nyelvhasználatról, oktatási és kulturális kérdésekről, az adott etnikum identitásának megőrzését, ápolását és fejlesztését érintő ügyekben van joguk dönteni (Kántor, 2013).

Ebbe a kategóriába sorolható a magyarországi kisebbségi önkormányzati rendszer, illetve a határon túli magyar népcsoportok autonómiái, legyen szó a vajdasági Magyar Nemzeti Tanácsról vagy Székelyföld problematikus kérdéséről. Ezekkel, illetve a határon túli magyar népcsoportok autonómia-törekvéseivel, valamint azzal, mennyiben és milyen formában hatnak rájuk a katalán események, a dolgozat második felében egyfajta kitekintésként foglalkozom. Érdekes oda-vissza hatások érezhetők, ami csak alátámasztja, hogy napjaink diplomáciai kapcsolatokkal vastagon átszőtt világában egyetlen belügy sem igazán számít már belügynek.

Miután a két alapmodell nem zárja ki egymást, ezért óhatatlanul létezhetnek *többszintű autonómia-megoldások* is, amikor egy országon belül egyszerre van jelen területi és személyi elvű autonómia. Erre Európában főként az északi, skandináv államokban látunk megoldást, Dánia esetében a fent említett Grönland és a Feröer-szigetek mellett - melyek tehát területi autonómiát élveznek - az országban élő német kisebbség személyi elvű autonómiával rendelkezik. Finnországban a lapp népesség személyi elvű, míg a több ezer szigetből álló, zömmel svéd anyanyelvűek által lakott Åland-szigetek lakossága területi autonómiában él.

2.2 Egyéb autonómia-rendszerezések

A formai kereteken túl az autonómiákat tartalmi szempontból is osztályozhatjuk, annak megfelelően, hogy melyik milyen kérdésben rendelkezik döntési jogkörrel: amennyiben egy adott közösség jobbjára identitása megőrzése és újratermelése szempontjából rendelkezik megfelelő hatáskörökkel, akkor *kulturális autonómiáról* beszélünk - míg ha jóval mélyebb, az anyaország életét alapvetően befolyásoló, ezért érzékenyebbnek számító területeken is, tehát gazdasági, rendvédelmi kérdésekben is rendelkezik jogkörökkel, akkor általában *politikai*

autonómiáról beszélünk. Ilyen értelemben tehát az is az autonómia fokmérője lehet, hogy meddig terjednek ki az állam által az autonóm entitásra átruházott törvényhozói kompetenciák (Kántor, 2013).

Az autonóm közösségek nem rekeszthetők ki az országos politikából, maga az autonóm státus tehát nem lehet akadály annak, hogy az adott kisebbség valamilyen formában kivegye részét a központi törvényhozás folyamatából. Az ország egész lakosságához képest kisebbséget alkotó népcsoportok politikai képviseletére is több féle példát láthatunk. Bizonyos országokban az adott autonóm közösség delegál képviselőket a központi törvényhozásba: Feröer-szigetek például két képviselőt delegálhat a dán parlamentbe (Andits, 2002), de itt említhetnénk példaként Magyarországot is, ahol a 2018-as országgyűlési választásokon az itt élő német kisebbség is - noha önálló autonómiával nem rendelkezik, de a választási rendszer szabályainak köszönhetően - be tudott juttatni egy képviselőt a törvényhozásba. Más helyeken egy-egy kisebbség politikai pártok működtetésével gondoskodik a képviseletről, így van ez például számtalan határon túli magyar kisebbség esetében, olyan szomszédos országokban, ahol a politikai vezetés egyébként is elég mereven elzárkózik attól, hogy a nemzeti kisebbségeknek autonómiát biztosítson (Kárpát, 2012).

Nehéz lenne pontosan megmondani, hány működő autonómia létezik napjainkban Európában, hiszen sok olyan van közöttük - példa erre a már említett Skócia is - amelyre csak hozzávetőlegesen igazak a szakmai definíciók. A The Guardian szakújságírói 2017 októberében, a katalán függetlenség egyoldalú kikiáltását követően azokat a régiókat vették számba, ahol számottevő jelentőségű elszakadáspárti mozgalom küzd az adott autonóm terület önállóságáért (Guardian, 2017). Huszonegy ilyen régiót számoltak össze, közéjük sorolva a minket közletről érintő Székelyföldet is. A tanulmány szerzői az akut esetek közé sorolják Szicíliát, Belgiumból a Flamand régiót és Vallóniát, Bajorországot, a franciaországi Bretagne tartományát, és a brit tagállamokat. Spanyolországból Baszkföld és Katalónia került fel a listára, való igaz, hogy a többi autonóm tartományban nincs napirenden az elszakadás kérdése.

2.3 A spanyol autonómia-rendszer

Spanyolországban háromszintű közigazgatási rendszer van érvényben, ezek legfelső szintjén 17 autonóm közösség (*comunidad autónoma*) foglal helyet, melyekhez hozzá kell számolnunk az Afrika északi partján, Marokkó területébe beékelődve fekvő két autonóm várost, Ceutát és Melillát. Az autonóm közösségek rendszere a Franco-diktatúrát követő demokratikus átmenet során került kidolgozásra, arról egész konkrétan az 1978-as alkotmány rendelkezik. Minden Spanyolország-beli autonóm közösség rendelkezik saját törvényhozással és regionális kormánnyal, valamint változó mélységű és szélességű jogkörökkel, ezek mindegyikéről az adott közösség saját autonómia statútuma rendelkezik. Ezen „személyre szabott” kompetenciák a demokratikus átmenet során lezajlott kétoldalú tárgyalások során alakultak ki és aszimmetrikusan oszlanak meg a különböző autonóm közösségek között, tehát nem mindegyik közösség rendelkezik ugyanolyan kompetenciákkal, döntési jogkörökkel, és egyik sem rendelkezik az összes, az állam által valamely autonómiának delegált kompetenciával.

Az autonóm közösségek közül négy (Katalónia, Baszkföld, Galícia és Andalúzia) különleges státusszal rendelkezik, ezek ugyanis az 1978-as alkotmányban „történelmi régió” megnevezést kaptak, ennél fogva élveznek bizonyos privilégiumokat, például rendelkeznek a spanyolon kívül saját hivatalos nyelvvel. Baszkföld és Katalónia továbbá saját rendőrséggel is bír (Hooghe, 2016).

A spanyol közigazgatási rendszer második szintjén 50 tartomány (*provincia*) található, ezek mindegyike egy-egy autonóm közösség alá tartozik³. Katalónia négy tartományt foglal magába, ezek: Barcelona, Girona, Lleida és Tarragona. A rendszer harmadik szintjén az ún. történelmi járások (*comarca*) állnak, bár létezik olyan rendszerezés, mely a harmadik szintre a községeket (*municipio*) helyezi (Hooghe, 2016, 495-496. o.)⁴.

³ Az autonóm közösségek közül hét csupán egy-egy tartományt foglal magába.

⁴ Érdekesség, hogy 1990 óta a Katalóniában található Val d’Aran járás is rendelkezik önálló autonómiával. (Hooghe, 2016)

A spanyol autonómia-rendszer kiépítésére tehát a Francisco Franco tábornok diktatúráját követő demokratikus átmenet során került sor, mely időszakot a *Caudillo* 1975-ös halálától a Szocialista Párt (PSOE) 1982-es választási győzelméig szokás számolni. Az erősen centralizáló, mindennemű nemzetiségi törekvést erőszakkal elnyomó diktatúrát követően a spanyolországi régiók lakóiban feltámadt a történelmi sérelmek rendezése, egyfajta, a központi hatalommal való kiegyezés igénye. A hosszadalmas tárgyalások végére egy olyan szerteágazó, bonyolult, ugyanakkor bizonyos keretek között mégis rugalmas alkotmányos rendszer került kiépítésre, mely a maga korában mintául szolgált a világ számos egyéb nemzete, így Magyarország és a határainkon túli magyar kisebbségek számára is (Domonkos, 2008).

Az évek során azonban a maga idejében újító erővel ható, a szeparatista törekvéseket hosszú időre elcsendesítő alkotmány némileg megcsontosodott, és miután a kétezres évek konzervatív kormányai finoman szólva sem mutattak hajlandóságot a rendszer megreformálására⁵, az indulatok egyre inkább a felszínre törtek.

Ismerkedjünk hát meg közelebbről is a katalán függetlenség eszméjének és „személyiségfejlődésének” hátterével. A következő fejezetből kiderül, hogyan jutott el a katalán társadalom a viszonylag nyugalmas nyolcvanas-kilencvenes éveket követően a jelenlegi, rendkívül neurotikus állapotába, mely faktoroknak köszönhető, hogy mára pattanásig feszült lett a régió és Madrid viszonya.

⁵ Mi több, mint azt látni fogjuk, ellenzékéből is ellehetetlenítették az ez irányú kezdeményezéseket.

3. A KATALÁN FÜGGETLENSÉGI TÖREKVÉSEK NAPJAINKBAN

Nem túl merész kijelentés azzal indítani, hogy Barcelona élt már meg nyugodtabb időszakokat is évezredek történelme során. A városban, mely grófoknak, hercegeknek és királyoknak volt otthona, mely látta felnőni Gaudít és Mirót, kiteljesedni Dalít, Picassót és Messit, mely rendszeresen vendégül látja a világot, mely rendezett már világkiállítást, nyári olimpiát, mely a világnak adta a Sagrada Famíliát és az FC Barcelonát, nos, ebben a városban újabban napi rendszerességgel tömegtüntetéseket, rendőri razziákat és pattanásig feszült idegzetű járókelőket láthatunk. Nehéz úgy végigsétálni a Passeig de Sant Joanon, a katalán főváros talán legszebb sétányán, hogy ne ütközzünk bele egy-egy kisebb csoportba, akik épp azt taglalják, vajon ki kellene-e adniuk a németeknek Puigdemontot, vagy most már tényleg le kellene-e mondania Rajoy-nak, és persze vele együtt VI. Fülöp királynak is.

Az elmúlt időszak zaklatott eseményeinek megértéséhez elengedhetetlenül fontos annak a folyamatnak a megismerése, amely elvezetett az évtizedeken - sokak szerint évszázadokon - át lappangó feszültségek tulajdonképpen prognosztizált, ám heveségében talán mégis váratlan kirobbanásához. Miközben nem céлом hírügynökségi részletességgel beszámolni az aktuális napi eseményekről - mely már csak azért is célszerűtlennek tűnik, mert lényegében naponta újabb és újabb irányt vesznek az események - azt azért fontosnak tartom, hogy megmutassak egy ívet, hogy lássuk, hogyan jutott el a katalánkérdés az önrendelkezés negyven évvel ezelőtti bizonyos fokú, békés visszaszerzésétől 2017 októberének eseményeiig, a véres utcai összecsapásokba torkolló konzultációig, az önállóság egyoldalú kikiáltásáig, a politikai vezetők bebörtönzéséig vagy önkéntes illegális emigrációjáig. Hosszú volt az út, eleinte jóval kevésbé rögzös, mint utóbb, és egyelőre csak találgathatjuk, mi lesz a folyamat vége. Azt azonban jól látni, hogy a feszültség kiélesedésében sokaknak van egyértelmű felelőssége. Elsősorban természetesen a politikának, a mindenkori - esetünkben főként a jelenkori - politikai vezetőknek, mindkét oldalon egyaránt.

3.1 Az önrendelkezés útja a demokratikus átmenet követően

Bár a legvérmesebb katalánok - köztük az elszakadáspárti politikusok, leginkább beszédek alkalmával - a nemzeti önrendelkezés történetét valamikor az első évezred végére, a Frank Birodalom idejére vezetik vissza (Berkics, 2010), esetünkben célszerűbb főként a közelmúlt eseményeire fókuszálni és inkább a katalánkérdés utóbbi néhány évtizedét feldolgozni. Annál is inkább, mert egy meglehetősen látványos és több mint tanulságos folyamat eredménye az, amit ma Katalóniában tapasztalhatunk. Látni fogjuk, hogyan változott át egy viszonylag nyugalmas és marginális, de mindenképpen féken tartott, felülről kontrollált függetlenségi törekvés országnyi méretű, a napi világpolitikát is tematizáló tömeghisztériává, melyek voltak azok a faktorok, melyek hozzájárultak a feszültségek felszítéséhez, a ma már igen nehezen fékezhető indulatok elszabadulásához.

Katalónia jelenlegi politikai berendezkedése a Francisco Franco tábornok 1975-ben bekövetkezett halálát követő demokratikus átmenet során öltött formát, arról elsősorban a spanyol törvényhozás által elfogadott „Katalónia autonómiájáról szóló alaptörvény” rendelkezik (Domonkos, 2008). Az alkotmány a katalán nép számára egy több évtizedes, önrendelkezés utáni vágyakozás beteljesülését jelentette, egyszersmind a diktatúra alatti, máig is fájó emlékű elnyomás végére tett pontot.

Francisco Francónak az átmenetet megelőző, közel négy évtizeden át tartó uralma kétségkívül a katalán történelem legsötétebb korszakai közé tartozik. Az abszolutista, deklaráltan Madrid-központú államberendezkedést kiépítő és nyíltan nemzetiségellenes egykori tábornok szó szerint üldözte a katalánokat, vezetőiket kivégezte vagy száműzetésbe kényszerítette, betiltotta a katalán nyelv nyilvános használatát és kegyetlenül büntette a nemzeti identitás mindenfajta megnyilvánulását (Nagy – Szabó, 2015). Uralmának emléke máig kísérti a katalánokat. Személyes beszámolók szerint szinte minden katalán családban nyilván tartanak olyan rokont, aki valamilyen formában áldozatul esett a huszadik század közepét meghatározó rezsimnek. Nem csoda, ha a tábornok és

diktatúrájának emléke a mai napig is táptalajául szolgál a mindenkori madridi kormánnyal szembeni ellenérzéseknek.

A Franco-rezsim ideje alatt nagy számban került betelepítésre spanyol ajkú lakosság Katalónia területére, elsősorban a déli tartományokból, főként Andalúziából (Nagy – Szabó, 2015). Ennek elsődleges oka deklaráltan a katalán gyökerű populáció „felhígítása” volt, ugyanakkor a rendelkezés az azóta eltelt évtizedek során rengeteg, máig is érezhető társadalmi konfliktus melegágya lett. A régióban élő tősgyökeres katalánok mind a mai napig meglehetősen elítélően viszonyulnak a „betolakodó” spanyolokhoz, a barcelonai kávézóknál számtalan olyan véleményt hallani, miszerint csak azért költöztek oda, hogy hasznot húzzanak a fejlett katalán iparból és meggazdagodjanak.⁶

A diktátor halálát követően a katalán nép reménykedve várta az alkotmányos monarchia visszaállítását. Az újonnan kinevezett kormány nem okozott csalódást, az 1978-as spanyol alkotmány első körben elismerte a nemzetiségeknek és a régióknak a bizonyos fokú önrendelkezéshez való jogát, ráadásul a katalánokat - a galíciaiakkal és a baszkokkal egyetemben - történelmi nemzetiségként ismerte el (Domonkos, 2008). Ennél fogva a következő évben aláírt, Katalóniának autonómiát biztosító alaptörvény „az újjáéledő katalán identitás fontos jogi dokumentuma, valamint a diktatúra utáni politikai rendszer alapvető meghatározója lett.” (Nagy – Szabó, 2015: 79. o.)

Az alkotmány törvénybe iktatását követően bő két évtizeden át relatív nyugalom telepedett Katalóniára. A sokat szenvedett katalán nép legalább részben megkapta azt, amire vágyott, az újonnan kapott autonómia lehetővé tette számukra identitásuk jóval teljesebb megélését, ráadásul azt is elmondhatták magukról, hogy Spanyolország gazdaságilag legaktívabb régióját alkotják (Libre

⁶ Nem tartozik dolgozatom szorosan vett témájához, de sokat elárul a katalán néplélekről, hogy a spanyol ajkú barcelonai lakosság még saját futballklubbal is rendelkezik. Az R.C.D. Espanyol nevű egyesület, címerében a spanyol királyi koronával, vállaltan spanyolpártinak számít - nevében az R betű a Reial, azaz „királyi” szó rövidítése - és érthető módon a város másik klubja, a katalán identitást talán mindennél jobban megtestesítő FC Barcelona első számú ellensége. Az Espanyol, mely fennállása során folyamatosan küzdött a „spanyol csapat” stigma ellen, csak 1995-ben cserélte le nevében a spanyol ñ betűt a katalán ny-re, de a mai napig sem sikerült fenntartások nélkül elfogadtatnia magát a katalán közösséggel.

Mercado, 2017). A viszonylagos nyugalomhoz az is hozzájárult, hogy a régió irányítása majd' két és fél évtizedig egyazon párt, a Jordi Pujol-vezette Konvergencia és Unió⁷ (CiU) kezében volt, akik maguk sem folytattak kifejezetten függetlenségpárti politikát (Nagy – Szabó, 2015). Az alaptörvény, úgy tűnt, kellő szélességű és mélységű autonómiával ruházta fel a katalánokat, akik ez idő tájt inkább identitásuknak a korábbiaknál szabadabb megélésére összpontosítottak. Pedig az alaptörvény rejtegetett néhány időzített bombát is.

A 2000-es évek elején aztán rohamos gyorsasággal hanyatlásnak indult Barcelona és Madrid viszonya. Az országos választásokon győztes Néppárt (PP) elődeinél tartózkodóbban kezelte a nemzeti autonómiák ügyét, és mereven elzárkózott az addigra kissé megporosodott katalán alaptörvény felülvizsgálatától, pláne az abban foglalt jogkörök további kiszélesítésétől. Pedig a katalán nemzeti mozgalom igen átfogó reformokra készült. A 2004-es baloldali fordulatot követően meg is kezdődött az egyeztetés, melynek végén 2006-ra, egy sikeres népszavazással megtámogatva, összeállt az új katalán autonómia-statútum reformtervezete. Ebbe olyan sarkalatos rendelkezések lettek beemelve, mint - a katalán polgárok érzéseit és akaratát megtestesítve - Katalónia nemzetként történő meghatározása⁸, vagy épp a pénzügyeket illetően egy sokkal szélesebb önrendelkezés lehetősége, nevezetesen Baszkföldéhez hasonló kompetenciák az adók beszedése és elköltése tekintetében (Berkics, 2010).

Ez utóbbi kitétel már csak azért is kezdett egyre fontosabbá válni, ugyanis a 2008-ban kezdődő, és Spanyolországra rohamos gyorsasággal áttérjedő gazdasági világválság újabb sebeket ejtett a katalánok önérzetén. A demokratikus átmenet óta eltelt három évtizedben - köszönhetően részben a célzott iparbetelepítéseknek is - a régió gazdasága jelentősen megerősödött, ám

⁷ A szövetség két mérsékelt nacionalista párt között jött létre 1978-ban és egészen a 2015-ös választásokig működött. Jordi Pujol irányítása alatt 1980 és 2003 között vezette a katalán parlamentet, majd 2010-től felbomlásáig újra a CiU volt hatalmon. Érdekes, hogy abban a hét évben, amikor nem a CiU adta a katalán parlament elnökét, akkor is a szövetség rendelkezett a legtöbb mandátummal (Parlament de Catalunya, 2017). A szövetség felbomlását végül a két pártnak a függetlenség kérdésének megítélésében meglévő egyre komolyabb nézetkülönbsége okozta.

⁸ Ezt az eredeti, 1978-as alaptörvény nem tette lehetővé, a katalán abban csupán nemzetiségként (*nacionalidad*) szerepelt.

Katalónia vajmi csekély jogkörrel rendelkezett a saját maga által termelt gazdasági javak fölött. Az országot sújtó gazdasági válság közepette azonban egyre jobban elterjedt az a vélekedés, “miszerint az autonóm közösségek átlagánál jobban teljesítő katalán gazdaságot súlyosan hátráltatják a központi újraelosztó mechanizmusok, amelyek a katalán adófizetők pénzéből finanszírozzák a rosszabbul teljesítő tartományokat”. (Nagy – Szabó, 2015, 81. o.)

Hiába szavazta meg 2006 márciusában a spanyol parlament mindkét háza az alkotmánymódosítás tervezetét és hiába adta lényegében hozzájárulását egy hivatalos népszavazáshoz is (Sipos, 2009), a folyamat már évek óta függőben volt. A PP ugyanis egyfajta normakontrollt kért az Alkotmánybíróságtól, amely végül 2010-ben, egy négyéves jogi procedúra végén alkotmányellenesnek, de legalábbis nem alkalmazhatónak nyilvánította a statútum több fontos pontját is (Guibernau, 2014). Legfőképpen a katalán nép számára több mint szimbolikus jelentőséggel bíró „nemzet” (*nación*) kifejezés verte ki a biztosítékot az alkotmánybíráknál, annak statútumba emelése ellen a Néppárt maga is igen erőteljesen ágált. Az ítélet hidegzuhanyként érte a nemzeti önrendelkezés híveit, Barcelonában a katalán történelem legnagyobb tömegtüntetésén egymillióan tiltakoztak a döntés ellen, a függetlenségpárti mozgalom hirtelen rendkívüli erőre kapott (El País, 2010). Talán megkockáztathatjuk, hogy ez volt az a pillanat, amikor a katalán szeparatizmus iránya - máig legalábbis - visszafordíthatatlanul megfordult.

Hogyan és miért szökhetett tehát az egekbe a katalánok függetlenség utáni vágya a XXI. század elején, a demokratikus átmenetet követő bő két évtized nyugalma után? Erre a kérdésre a válasz, mint a fentiek is mutatják, véleményem szerint két összetevőjű. Egyfelől a Franco-éra után robbanásszerű fejlődésnek indult ipara miatt Katalónia fiskális bevételei sokkal magasabbra nőttek, mint azt az 1978-as alaptörvény aláírásakor remélni merték⁹, ami a mély válsággal és az azzal párosuló rendkívül magas munkanélküliséggel igen látványos kontrasztot alkotott. Másfelől pedig a PP 2000-es hatalomra jutásától kezdődően - hol

⁹ A katalán gazdasággal bővebben a 4. fejezetben foglalkozom, így itt most eltekintenek a pontosabb részletektől.

ellenzékéből politizálva, hol kormányzati szintre emelve - tudatosan igyekezett visszafogni a nemzeti autonómiák kiteljesedését, mereven elzárkózva azok további kiszélesítésétől. A katalánok úgy érezhették, nemhogy végtelenül kiszolgáltatottá váltak a gazdasági világválság közepette, de kezeiket is megkötötték, ráadásul nemzeti érzületükben is alaposan megalázták őket.

3.2 Fellángoló függetlenségi törekvések

“Az autonómia egyfajta védőernyőt jelent a hatalom ellen, mégpedig a legtöbb esetben az állam hatalmával szemben.” (Kántor, 2013, 47. o.) Ez a mondat ugyan egy magyar egyetemi tankönyvben szerepel, ám akár az újkori katalán szeparatisták is a zászlójukra tűzhatték volna 2010 után. Az államra immáron nem mint a katalán nemzeti kiteljesedés segítőjére, előmozdítójára, hanem mint annak hátráltatójára, akadályozójára tekintettek, nem amellet, hanem azzal szemben foglaltak pozíciót. A XXI. század második évtizedére mint a függetlenségi mozgalom kiteljesedésére, a mindenkori spanyol kormány elleni nyílt politikai hadviselés korszakára kell tekintenünk, ezért érdemes önálló alfejezetet szentelnünk neki a mozgalom politika- és társadalomtörténeti összefoglalásának keretein belül.

2010-ben - hétéves szocialista kormányzás után - ismét a mérsékelt nacionalista CiU került hatalomra Katalóniában, az Artur Mas vezette kabinet hitet tett az autonómia kiszélesítése mellett, célja mindenekelőtt az adóbevételek felhasználásának módját szabályozó fiskális paktum újratárgyalása, valamint a katalán népnek oly fontos nemzeti identitás kérdésének rendezése volt. Lényegi előrelépést egyik területen sem sikerült elérni, azt viszont igen, hogy az önrendelkezés kérdése lényegében napi szinten vitatéma lehessen.

2014-ben került sor az első nem hivatalos népszavazásra a függetlenség kérdéséről¹⁰, ezen a résztvevők 80 százaléka egy teljesen önálló katalán állam

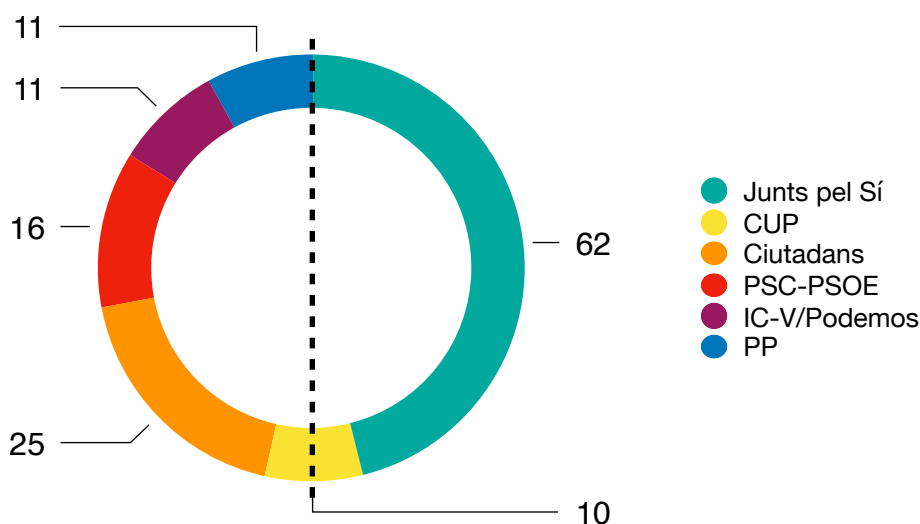
¹⁰ „Mivel az autonóm közösségek „önrendelkezéséről” - vagy kiválásáról - nem lehet alkotmányos úton népszavazást kiírni, a kvázi referendum először a „konzultáció” (*consulta*), az Alkotmánybíróságnak ezt alkotmányellenesnek bélyegző ítélete után pedig az „állampolgári részvételi folyamat” (*procés de participació ciutadana*) elnevezést kapta.” (Nagy – Szabó, 2015: 82. o.)

létrehozása mellett tette le voksát (El País, 2014a). Apró szépséghiba, hogy a referendumon az arra jogosultak alig 37 százaléka vett részt, azonban - ahogy az a politikában lenni szokott - ez korántsem jelentette azt, hogy a katalán kormány ne érezte volna magát felhatalmazva az elszakadás érdekében vívott harc folytatására, kiszélesítésére. Pedig a katalán társadalom már ekkor sem állt osztatlanul a Nagy Közös Ügy mögött: mint azt egy néhány héttel a konzultáció után végzett felmérés is mutatja, a független állam után áhítozó katalánok száma kevesebb volt, mint a közös Spanyolországban - esetleg annak keretei között egy valamivel nagyobb autonómiával rendelkező Katalóniában - gondolkodóké (El País, 2014b).

Az önrendelkezés kérdésének a politikába való begyűrűzését az is jól mutatja, hogy a 2010 utáni időszakban gombamód szaporodni kezdő új pártok, politikai tömörülések mind a függetlenség eszméjéhez képest definiálták magukat, ki teljes mellszélességgel síkra szállt a különutas politika mellett, ki csak részben vállalta fel azt, de létrejött olyan formáció is, amely inkább a nagy egységen belüli önállóságot pártolta volna.

A 2015-ös katalán parlamenti választásokra igen konfliktusos politikai közhangulatban került sor: a Katalóniát - kisebb megszakítással - lényegében két és fél évtizede irányító CiU felbomlott, mert tagjai nem tudtak megegyezni a függetlenségi mozgalom irányáról, még kevésbé a madridi kormány elleni küzdelem intenzitásáról (El País, 2015a), így egy teljesen új politikai helyzet állt elő. A választásokat ugyan az Artur Mas is a soraiban tudó¹¹ Együtt az Igenért (*Junts pel Sí*), egy frissen megalakuló választási koalíció nyerte (1. ábra), bizonyos értelemben sokkal inkább elvesztették azokat: hiába kapták ők a legtöbb szavazatot, nem sikerült abszolút többséget elérniük a parlamentben (El País, 2015b). Sőt, összességében a nyíltan elszakadáspárti politikát hirdető pártok kevesebb mint a szavazatok felét zsebelhették be, így az újonnan megalakult katalán kormány messze nem kapott megfelelő felhatalmazást ahhoz, hogy nyílt háborút indítson a madridi vezetés ellen a függetlenség kérdésében.

¹¹ A *Junts pel Sí* választási listáját nem ő, hanem a korábbi zöldpárti Raül Romeva vezette

1. ábra: A 2015-ös katalán parlamenti választáson szerzett mandátumok száma.
Forrás: El País (2015b)

A *Junts pel Sí* esetében egyébiránt egy igen különös hibrid koalícióval volt dolgunk: tagja volt egyrészt a korábban a CiU-ban is résztvevő, konzervatív, elsősorban a régió gazdasági érdekeit szem előtt tartó Katalán Demokratikus Unió (*Unió Democràtica de Catalunya*), mely meghatározta a katalán politika előző három évtizedét és nem mindenáron ambicionálta az anyaországtól való különválást, valamint másfelől a baloldali, republikánus politikát folytató Katalán Republikánus Baloldal (*Esquerra Republicana de Catalunya, ERC*), mely jóval túl volt fénykorán, nem is játszott olyan komolyan szerepet a katalán politika alakításában, ennél fogva sokkal bátrabban vállalhatta fel a spanyol kormánnyal való szembenállását (Nagy – Szabó, 2015)¹².

A választások másnapján a győztes koalíciót kívülről támogató Népi Egység Listája (*Candidatura d'Unitat Popular, CUP*) aztán be is jelentette, hogy nem járul hozzá Artur Mas katalán elnökké választásához (Nagy, 2015), és mivel szükség volt az ő szavazataikra is¹³, így a kis párt máris megkerülhetetlenné vált az új parlamentben. 2016 januárjában végül az a Carles Puigdemont került a katalán parlament élére, aki egyfelől tovább folytatta elődje munkáját, másfelől azonban gyökeresen új irányt adott a katalán külpolitikának. Abban az értelemben

¹² A két nagy párt a 2017-es választásokon már ismét külön indult.

¹³ A *Junts pel Sí* 62, a CUP 10 mandátummal rendelkezett (El País, 2015b), a 135 fős katalán parlamentben a többséghez legalább 68 szavazatra van szükség.

legalábbis mindenképp, hogy gyakorlati intézkedéseket is tett a függetlenség kivívása érdekében.

A madridi kormánnyal a kezdetektől fogva igen konfliktusos kapcsolatot ápoló, korábban Girona polgármestereként tevékenykedő Puigdemont 2017 júniusában jelentette be, hogy a katalán parlament október 1-jén népszavazást kíván tartani az elszakadás kérdéséről - Mariano Rajoy spanyol miniszterelnök természetesen a referendumot azon nyomban alkotmányellenesnek nevezte és megtiltotta annak megrendezését (Noticias, 2017).

Innentől kezdve felgyorsultak az események: a madridi kormány nyomása ellenére a Generalitat szeptember 6-án törvénybe iktatta az addigra már 1-O néven elhíresült október 1-jei népszavazást, a Rajoy-kabinet pedig sorozatos és válogatott fenyegetések formájában jelezte, hogy ha kell, bármi áron megakadályozza az alkotmányellenes referendum megvalósulását.

Ennek értelmében szeptember 20-án a spanyol polgárőrség megszállta a Generalitat számos irodáját, tucatnyi tisztségviselőt előállított, valamint elkobozta a referendumra előkészített szavazóívek jelentős részét (ABC, 2017). Máig sem egyértelmű, és valószínűleg ebben soha nem lesz egyetértés az elemzők között, hogy ez és az ehhez hasonló lépések csak jobban feltüzelték-e az elszakadáspárti katalán állampolgárokat, vagy inkább távol tartotta az óvatosabbakat az urnákhoz való járulástól.

Annyi biztos, azt nem sikerült megakadályozni, hogy 2017. október 1-je az újkori spanyol demokrácia történetének egyik legsötétebb napjaként vonuljon be a történelembe. A szavazást beárnyékolta a nyílt utcai összecsapások a polgárőrség és a szavazáson résztvevők között, melyek során összesen több százán szenvedtek kisebb-nagyobb sebesüléseket, de, ahogy mondani szokás, a legrosszabbul a demokrácia járt. A sokszor indokolatlan mértékű rendőri brutalitás képei bejárták a világsajtót, a történetek, és ha lehet, még a korábbiaknál is jobban felhergelték az elszakadáspárti katalánokat.

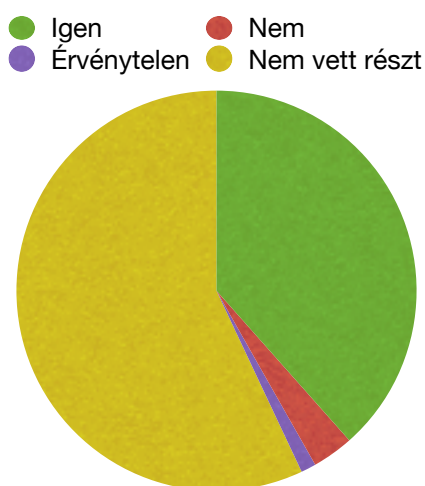
Érdekes módon azonban az európai közvéleményt rendkívül megosztották az események. Míg a vezető napilapok és internetes portálok címlapon foglalkoztak a történetekkel és az uniós tagállamok vezető politikusai is kivétel nélkül véleményt nyilvánítottak, egyaránt elítélve a rendőri brutalitást és a katalánok konokságát az alkotmányellenes referendum megtartását illetően, addig az Európai Unió intézményei meglepő hallgatásba burkolóztak (El Mundo, 2017a). Napokba telt, míg megjelentek az első hivatalos állásfoglalások az Európai Bizottság vagy a Parlament részéről, és azok is inkább távolságtartóak voltak, arra hivatkozva, hogy a válságot Spanyolország belügyének kell tekinteni, és csupán arra szorítkoztak, hogy párbeszédre szólítsák fel a feleket.

Elemzők szerint ennek az lehetett az oka, hogy míg az Uniónak korábban sem volt kifejezetten jó véleménye a Rajoy-kabinet tevékenységéről, a felülről irányított, de legalábbis a kormány jóváhagyásával végrehajtott karhatalmi beavatkozás és annak mértéke végképp kivitte a biztosítékot az intézmények vezetőinél. Még ha ki is álltak a spanyol kormány mellett az alkotmányellenes referendum betiltásakor, az október 1-jei eseményeket követően meglehetősen nehéz lett volna biztosítani Mariano Rajoy kormányát a támogatásukról.

Pláne azt követően, hogy VI. Fülöp spanyol király a referendumot követő első nyilatkozatában egyértelműen védelmébe vette a spanyol kormányt és a népszavazás napján történt rendőri brutalitásokért minden felelősséget a katalán politikusokra hárított (BBC, 2017a). Véleményem szerint az önmagában is rendkívül szerencsétlen királyi állásfoglalás csak tovább nehezítette a felek közötti párbeszéd beindulását, ugyanis egyfelől legitímálta a rendőri erőszakot, másfelől pedig lényegében felhatalmazta a spanyol kormányt arra, hogy továbbra is lesöpörjön az asztról bárminemű katalán kezdeményezést.

A referendum utáni sajtóvisszhangokban, mint azt az imént jeleztem, tehát egyformán kapott hideget és meleget mindkét fél, azonban érezhetően nagyobb hangsúlyt kapott a szerkesztőségi véleménycikkekben a rendőri brutalitás elítélése. A vezető újságok beszámolóí véres vasárnapról és Mariano Rajoy

vereségéről szóltak (El Mundo, 2017a), mondhatnánk akár úgy is, hogy ezt a menetet tehát, ha ez pontozásos mérkőzés lenne, a madridi kormány elvesztette. Ami már csak azért is sajnálatos, mert egy egyébként valóban elítélendő, az alkotmányos rend létjogosultságát kétségbe vonó referendumról beszélünk, a fókusz azonban mégis inkább a spanyol kormány ügyetlenségére került át.

2. ábra: A referendum eredménye
Forrás: El Periódico (2017)

A referendumon - ha ennek ilyen előzmények után van bármi jelentősége - végül elsöprő fölényel, a szavazatok 90,2 százalékát begyűjtve nyertek az elszakadáspártiak (2. ábra), apró szépséghibája a történetnek, hogy a részvételi arány végül az 50 százalékot sem érte el: csupán a szavazásra jogosult katalán állampolgárok 43 százaléka nyilvánított véleményt (El Periódico, 2017). Ez persze tipikusan az az eset, amit mindkét fél győzelemként könyvelhet el: Puigdemont

katalán kormánya az eredményt minden addiginál nagyobb felhatalmazásként értékelte és kijelentette, hogy mostantól napok kérdése a független katalán köztársaság kikiáltása (BBC, 2017b), a Rajoy-kabinet pedig erre válaszul belengette az alkotmány 155. cikkelyét, amelynek értelmében a spanyol kormány alkotmányellenes bűncselekmény esetén feloszthatja a katalán parlamentet és felfüggesztheti a tartomány autonómiáját (Noticias, 2017).

Október 27-én aztán egy fél világ figyelte lélegzet-visszafojtva, ahogy Puigdemont a katalán parlament ülésén előbb kikiáltotta az önálló katalán állam megalakulását, majd a saját nyilatkozatát azon nyomban meghatározatlan időre felfüggesztette. A történet ezt követően szinte bohózatba fordult. A madridi kormány előállította és előzetes letartóztatásba helyezte - majd időről időre újra kiengedte és újra letartóztatta - a vezető katalán politikusokat, Puigdemont pedig előbb Belgiumba, majd onnan Németországba menekült, azóta sem tért vissza onnan.

Ennek az esetnek már sokkal egyértelműbb volt a megítélése uniós oldalról és immáron nem kellett napokig várni az első hivatalos állásfoglalásokra sem. Donald Tusk, az Európai Tanács lengyel elnöke szinte azonnal egyértelművé tette, hogy az Európai Unió nem legitimálhat egy független Katalóniát és továbbra is a madridi kormányt tekinti tárgyalópartnernek (El Confidencial, 2017). Azt azonban fontosnak tartotta hozzátenni, hogy reméli, a spanyol kormány ezúttal az érveléshez és nem az erőszakhoz fog folyamodni. Antonio Tajani, az Európai Parlament elnöke nyilatkozatában kijelentette, az EU nem fogja elfogadni Katalónia függetlenségét, Jean-Claude Juncker, a Bizottság elnöke pedig egyértelművé tette, amennyiben Katalónia valóban önállósodik, akkor azon nyomban kívül találná magát az Európai Unión.

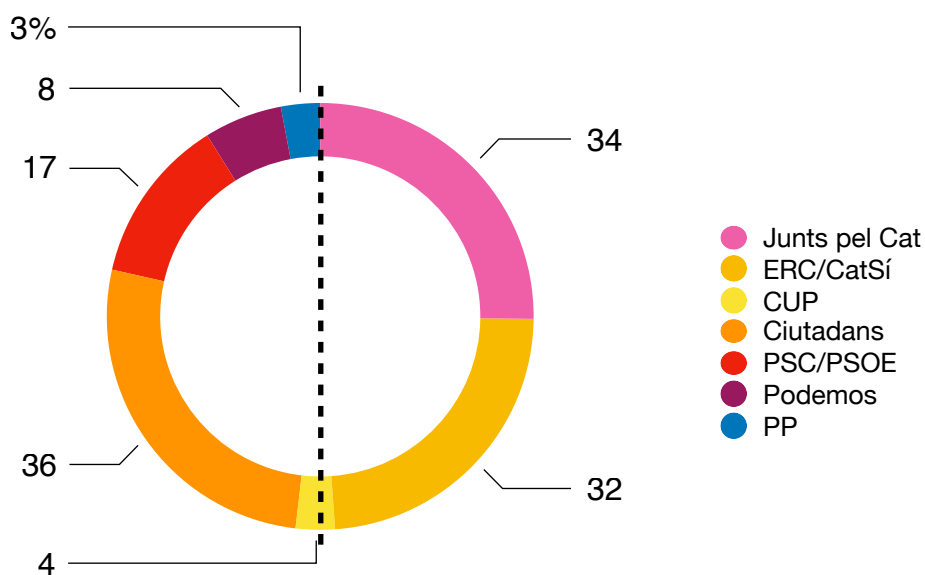

Donald Tusk Twitter-üzenete
Forrás: El Confidencial (2017)

Adja magát a kérdés, vajon ezúttal miért tudott ilyen gyorsan reagálni az Unió és hogyan tudta félretenni a Rajoy-kabinnal szembeni minden ellenérzését és kinyilvánítani támogatásukat irányukban. Egyértelműnek tűnik a válasz: azért, mert immáron nem babra ment a játék és muszáj volt egyértelműen elhatárolódnuk a katalán ambícióktól, ha rendet akarnak tartani a nyájban és nem engedni, hogy más tagállamokban is felszínre törjenek a szeparatista törekvések.

A madridi kormány egyébiránt beváltotta fenyegetését és az alkotmány 155. cikkelyére hivatkozva felfüggesztette Katalónia autonómiáját és feloszlatta a katalán parlamentet, új választásokat írva ki 2017 decemberére. A várakozásoknak megfelelően rekord magas részvétel mellett zajló választásokon nem történt nagy meglepetés (3. ábra): a függetlenségpártiak - azaz a

konzervatív *Junts pel Catalunya* pártszövetség és az ERC - egyaránt megszerezték a szavazatok és a parlamenti mandátumok többségét. Kormányt azonban 2015 után ismét csak a meglehetősen radikális Népi Egység (CUP) támogatásával tudnak alakítani¹⁴, akik két éve egyszer már azt szabták támogatásuk feltételül, hogy írjanak ki „hivatalos“ népszavazást a régió függetlenségéről (Nagy, 2018).

3. ábra: A 2017-ös katalán parlamenti választáson szerzett mandátumok száma.
Forrás: Parlament.cat

A decemberi parlamenti választások szerencsére békés körülmények között zajlottak le, a kedélyek ettől még nem csillapodnak. A kormányfői pozíció ugyan Puigdemont lemondása óta betöltetlen, a parlament elnöki széke azonban már elkelt, jelenleg az a Roger Torrent tölti be, aki a baloldali ERC képviselőjeként kapta meg a kinevezést (El Periódico, 2018). Nem lesz könnyű dolga rendet tartani a parlamentben, várhatóan folyamatosan lavíroznia kell majd a Madrid-pártiak és a Puigdemont visszatérését előkészíteni igyekvő szecesszionisták között.

Spanyolország ezzel együtt, mi több, a történetek ellenére is a világ egyik legjobban működő demokráciájaként van számon tartva. A *The Economist* 2006 óta szinte évről évre közzéteszi rangsorát a világ szuverén államairól, Norvégiától

¹⁴ A Junts pel Cat (34), az ERC (32) és a CUP (4) összesen 70 képviselői mandátumot tudhat magáénak az új katalán parlamentben.

Észak-Koreáig, demokráciájuk kiterjedtsége szerint rangsorolva azokat. A listán a világ országait négy kategóriába (teljes demokráciák, hiányos demokráciák, hibrid rezsimek, autoriter rezsimek) sorolják, különböző szempontok alapján felállítva a végleges rangsort. A legfrissebb, 2017-es listán Spanyolország az előkelő 19. helyen áll, ezzel még épp helyet kapott a teljes demokráciák között (The Economist, 2017). 8,08 pontos eredményük azonban így is komoly visszaesést mutat 2015-ben és 2016-ban kapott 8,30-as összpontszámukhoz képest.

A lista készítői kiadványukban külön ki is emelik, hogy a spanyol demokrácia a 2017 őszi barcelonai események kapcsán súlyos sérüléseket szenvedett és nagy a veszélye annak, hogy a függetlenségpárti politikusokkal szembeni kormányzati fellépéseknek köszönhetően az ország lesüllyed a hiányos demokráciák közé.

Hogy az ügyeltem, helyenként kifejezetten ártó kormányzati politikán túl mely egyéb összetevők kellettek ahhoz, hogy húsz év alatt pattanásig feszüljön, majd az utóbbi bő fél évben szabályosan felrobbanjon a konfliktushelyzet, azt a következő fejezetben fogom megvizsgálni.

4. GAZDASÁG KONTRA ÉRZELMEK

Az 1978-as alkotmány borítója
Forrás: Diario16 (2016)

Látjuk tehát, hogy a katalán autonómia alkotmányos, törvényi keretei 1978 óta adottak, ami azonban eleinte évtizedekig egyfajta stabilitást nyújtott az itt élők számára, az az idők folyamán elkerülhetetlenül új konfliktusokat szült.

Az a típusú autonómia ugyanis, amit ők a demokratikus átmenet során megkaptak, az elmúlt negyven évben tulajdonképpen nem változott. Gyakorlatilag négy évtizede ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik meg őket, és rettentően bonyolult döntési folyamatra lenne szükség ahhoz, hogy ebben jelentősebb változás történjen. Anélkül, hogy mélyebb jogi okfejtésekbe

bonyolódnánk, annyit mindenképp kijelenthetünk, hogy egy ilyen mélységű alkotmánymódosítás a beépített fékek és ellensúlyok mentén lényegében kivitelezhetetlennek tűnik. De mindenképp olyan széles politikai és társadalmi összefogást igényelne, amelyre napjainkban nem igazán van kilátás.

Mielőtt belemélyedünk a függetlenségi törekvések mögött álló érzelmi és gazdasági motívumok fejtegetésébe, nézzük meg, milyen jogkörökkel rendelkezik - immáron tehát negyven éve változatlan formában - a katalán autonómia, legalább néhány érdekes motívumot felvillantva.

4.1 A katalán autonómia sajátosságai

A nyelvhasználat terén például nagyon komoly jogköreik vannak a katalánoknak. Eklatáns példája ennek, hogy a katalán közigazgatásba csak olyan személy kerülhet be, aki rendelkezik felsőfokú katalán nyelvvizsgával, legyen szó

önkormányzati vagy kormányzati pozícióról, de akár egy egyszerű egyetemi oktatói státusról (Kilátás, 2017). Ez a szinte a diszkrimináció határait súroló gyakorlat az oktatás terén is megfigyelhető, az általános és középiskolai oktatásban a tantárgyak kb. 90 százalékát katalán nyelven tanulják a diákok, és csupán a spanyol nyelv és irodalom oktatása történik a kasztíliai spanyol nyelven. Ahhoz, hogy egy oktatási intézményben katalán helyett spanyol nyelven történjen az oktatás, eddig a diákok legalább 20 százalékának kellett kérvényt benyújtaniuk, erre a legtöbb Barcelonán kívüli helységben nem volt kimondottan sok precedens¹⁵. Nem csoda, hogy a felnövő generációk már nem beszélnek annyira jól spanyolul és nem annyira kétnyelvű már a régió, mint amennyire a 70-es, 80-as években volt. Barcelonában végigsétálva is érzékelhető, mennyire visszaszorult a spanyol nyelv használata az utóbbi néhány évtizedben, a katalán falvakban pedig akár napokat is eltölthet az ember anélkül, hogy spanyol szót hallana.

Nagy utat járt be tehát a katalán nyelv azóta, hogy Franco idején - ahogy a szájhagyomány tartja - eleinte akár a nyílt utcán is lelőttek valakit, ha katalánul szólalt meg. Ennyiben az 1978-as autonómia statútum kárpótolta a katalán népet az őket ért sérelmekért, talán túlságosan is. De miért is okozhat akkora problémát a katalán nyelv „túlzott” használata, az ország egyéb területein amúgy töretlenül uralkodó kasztíliai spanyol kárára?

Daron Acemoglu és James Robinson, a *Miért buknek el nemzetek: a hatalom, a jólét és a szegénység eredete* c. sikerkönyv szerzőpárosa egy 2014-ben született blogbejegyzésében részletesen is foglalkozik a katalánkérdéssel (Acemoglu - Robinson, 2014). Mint írják, egy nemzet sikeressége nagy mértékben függ attól, hogy képes-e olyan erős nemzeti identitást építeni, amely semlegesíti az egyéb alternatív identitások okozta befolyásokat. Ez pedig jelentős mértékben múlik a nyelvhasználaton, hiszen a nyelv az erős nemzettudat kialakulásának talán elsődleges eszköze. Példaként Tunéziát hozzák fel, ahol Habib Burgiba közel

¹⁵ Egy 2018 februári döntés értelmében a madridi kormány egy olyan törvény elfogadására készül, mely garantálni fogja, hogy Katalóniában minden városban legyen egy-egy olyan általános és középfokú oktatási intézmény, amelyben spanyol nyelven zajlik az oktatás. (El Confidencial, 2018b)

harmincéves elnöksége során tudatosan odafigyelt egy erős nemzeti identitás létrehozására, ezért tudott az ország gazdaságilag is sikeresebb lenni szomszédjánál, Moammer Kadhafi Líbiájánál. Írásukban hivatkoznak egy katalán politológusra, a Duke Egyetemen tanító Laia Balcellsre.

Az egyébként Granollersben született Balcells egy 2013-as tanulmányában ugyanis a spanyolországi katalán lakosság nyelvhasználatát hasonlította össze a Franciaország-beli katalán közösségével (Balcells, 2013). Azt írja, míg a Spanyolországban élő katalánok 37 százaléka a családon belüli kommunikáció során kizárólag a katalán nyelvre támaszkodik, addig a katalán nyelv ezzel szemben a franciaországi katalánok alig fél százaléka számára minősül az elsődleges kommunikációs csatornának - 87,6 százalékuk családi körben is francia nyelven beszél (lásd 4. ábra)¹⁶. Acemoglu és Robinson ezt mindenek előtt annak tudja be, hogy a franciák rendkívüli módon odafigyeltek arra, hogy kialakítsanak egyfajta egységes francia nemzettudatot, hogy mindenki, aki Franciaországban él, legyen bármelyik nép leszármazottja, idővel elsősorban franciának vallja magát.

	Család		Barátok		Szomszédok	
	Spa.	Fra.	Spa.	Fra.	Spa.	Fra.
Csak katalán	37,2%	0,5%	24,5%	1,8%	29,5%	2%
Inkább katalán, mint spanyol/francia	7,1%	0,5%	17,8%	1,2%	10,6%	0,2%
Mindkettő	9%	1,7%	18,4%	3%	17,2	1,7%
Inkább spanyol/francia, mint katalán	9,9%	7,2%	11,9%	4,1%	8,4%	4,8%
Csak spanyol/francia	34,4%	87,6%	25,6%	88,1%	32,7%	89%
Más	2,4%	2,7%	1,9%	1,6%	1,5%	2,1%

4. ábra: A katalán nyelv használata a társas kommunikációban (2003-2004)

Spa. = Spanyol Katalónia, Fra. = Francia Katalónia

Forrás: Balcells (2013)

¹⁶ Annyiban fenntartással kell kezelnünk az egyébként nyilvánvalóan cáfolhatatlan adatokat, hogy Franciaországban azért jelentősen szerényebb számban élnek katalánok, így egy egységes identitás széles körben való megélésére is csekélyebb lehetőség adódik.

A spanyol állam, írja az Acemoglu-Robinson szerzőpáros *Mi a gond (spanyol) Katalóniával?* című írásában, vélhetően ott követett el hibát, hogy a kelletténél szélesebb körű jogosultságokat adott a katalán vezetés kezébe a nyelvhasználatot illetően. Miután lehetővé tették, hogy az iskolákban a katalán legyen az elsődleges nyelv és a gyerekek szinte csak szórványosan, nyelv és irodalomóra keretében találkozzanak a spanyol nyelvvel, a felnövekvő generációk igen fogékonnyá váltak a katalán nacionalizmus eszméi iránt (Acemoglu - Robinson, 2014). Ráadásul ezt a túlságosan nagy engedményt a spanyol állam a legrosszabbkor tette: pont akkor, amikor a Franco-éra megpróbáltatásai után amúgy is nagy volt az igény a katalánokban identitásuk szabadon történő megélése iránt.

Mint Balcells is rámutat tanulmányában, napjainkban a Spanyolország területén élő katalánok körében jóval nagyobb mértékű az elszakadás iránti vágy, mint „francia testvéreik“ között. A 2004-es európai parlamenti választások eredményeit elemezve arra jutott, a szavazáson résztvevő katalánok közel 30 százaléka szavazott nacionalista, elszakadáspárti politikai erőre, míg ugyanez a szám a franciaországi katalánok körében 0,76 százalék volt (lásd 5. ábra).

	Spanyol Katalónia		Francia Katalónia	
	Összes	Százalék	Összes	Százalék
Szavazásra jogosultak száma	5 228 861	-	295 380	-
Szavazáson résztvevők száma	2 104 744	40,25%	123 440	41,79%
Nac. pártok szav. száma	623 972	29,64%	933	0,76%

5. ábra: A 2004-es európai parlamenti választásokon nacionalista/szecesszionista pártokra leadott szavazatok száma
Forrás: Balcells, 2013

Hasonló helyzettel találkozhatunk Baszkföldön is, ahol a - spanyoltól ráadásul lényegében mindenben különböző, azzal rokonságot semmilyen szinten nem mutató - baszk nyelv használata a nemzeti identitás megélésének legfőbb eszköze. Az ő esetük is inkább a fenti tétel bizonyítása, amennyiben tehát a túlzott nyelvi autonómia biztosítása csak időlegesen csillapíthatja le a kedélyeket, hosszú távon inkább az elszakadásvágy mind erősebb megéléséhez vezethet.

Érdekes módon azonban hiába rendelkezik oktatási és kulturális területen rendkívül tág autonómiával Katalónia, gazdasági téren - mint arra az előbbieken rámutattam - lényegében semmilyen önrendelkezési lehetőséggel sem rendelkezik. Miután adót - eltekintve egy kisebb helyi adónemtől, amit az önkormányzatok szednek be (Kilátás, 2017) - nem hajthat be és azok felhasználásáról sem dönthet, így azok a források, amelyekből a régió gazdálkodik, a madridi kormánytól kerülnek számára kiutalásra. Ilyen értelemben tehát a katalánok gazdasági autonómiája nem éri el azt a szintet, mint a baszkoké, az 1978-as alkotmány ugyanis különböző jogköröket adott Baszkföldnek és Katalóniának, miután az akkori katalán vezetés nem tartott igényt az adók beszedésének és szabad felhasználásának lehetőségére (Nagy - Szabó, 2015). Hiába kérne tehát Katalónia a jelenlegi helyzetben akár csak a baszkokéval megegyező gazdasági privilégiumokat, azokat csak a spanyol alkotmány alapvető módosításának árán tudná megkapni, amire, lássuk be, jelenleg vajmi kevés esély kínálkozik¹⁷.

Hiba lenne ezzel együtt azt mondani, hogy az egyes tartományoknak autonómiát biztosító alkotmány nem állta ki az idők próbáját, hiszen évtizedekre kiszámítható és stabil környezetet teremtett. Az is tény ugyanakkor, hogy eljárt felette az idő, az akkori kompromisszumok sok esetben ma már más megvilágítás alá esnek. Amikor pedig Katalónia módosítani szeretett volna az alkotmányon, a madridi vezetés igen mereven - mondhatni túl mereven - elzárkózott mindennemű kompromisszum elől. A katalánok mára tehát bőven felsorolhatnak megfelelő érveket a változás mellett, az csak a kérdés, hogy a gazdasági vagy az érzelmi motívumok játszanak ebben nagyobb szerepet.

4.2 A függetlenségi törekvések elsődleges motivációi

Érdemes tehát egy kicsit alaposabban is megvizsgálni a katalán autonómiatörekvések eme „tyúk vagy a tojás” esetét, nevezetesen hogy a mindenkori - vagy talán maradjunk ezúttal annyiban: újkori - függetlenségpárti

¹⁷ Hiszen az alkotmányos reformnak pont az volt az egyik kimondott célja, hogy stabilizálja a korábban évszázadokon át bizonytalan államberendezkedést, ezért aztán olyan feltételekhez kötötte az alkotmány módosításának lehetőségét, amelyeket rendkívül nehéz teljesíteni.

fellángolások mögött elsősorban a nemzeti öntudat által vezérelt heves érzelmeiktörések vagy sokkal inkább jól körülírható és kézzel fogható gazdasági érdekek húzódnak meg. Egyáltalán lehet-e sorrendiséget felállítani a két érvrendszer között: vajon előbb jött annak a felismerése, hogy Katalónia gazdaságilag jobban tudna boldogulni az őt folyamatosan „pumpoló” spanyol kormány fennhatósága nélkül, és arra ült rá később egy bizonyos nemzetpolitikai retorika, vagy a katalán nép önállóság utáni történelmi vágyakozása lett utóbb megtámogatva vélt vagy valós gazdasági argumentumokkal?

A katalán nép történetének ismeretében nyilván inkább az utóbbi válasz tűnik adekvátnak, hiszen adott egy nép, mely saját magának másfél évezredes fennállást vindikál¹⁸, és amely időközben önhibáján kívül elveszítette önrendelkezését. Érthető hát, ha a katalánok vissza kívánják kapni függetlenségüket, pláne ha eme vágy jogosságát egy gazdasági érvrendszer is megtámogatja. A helyzet azonban - mint azt nemsokára látni fogjuk - nem ennyire egyszerű.

Lehetséges, hogy mindkét érv egyszerre legyen jelen, egyforma súllyal nyomjon a latban? Természetesen erre a válasz igen, mint ahogy ezt tapasztalhatjuk is a mindennapokban, hiszen lényegében az összes témába vágó megnyilvánulás, politikai érvelés, választási beszéd (La Vanguardia, 2016) részét képezik úgy a finansiális megfontolások, mint a történelmi múltra hivatkozó érzelmi szempontok. A kettőt meglehetősen nehéz is elválasztani egymástól, az idők folyamán olyannyira összeforrt a két érvrendszer. Ezzel együtt ebben a fejezetben megpróbálok választ találni arra, melyik magyarázat a hangsúlyosabb a katalán önrendelkezés élharcosai számára, ami, ahogy látni fogjuk, egyszersmind elvezet minket motivációik pontosabb megértéséhez is.

¹⁸ A barcelonai grófságot eredetileg Nagy Károly frank király hozta létre még a IX. században, a katalán nemzeti öntudat a mai napig ezt tekinti saját viszonyítási pontjának, de sokán még korábbra, az iszlám hódítást megelőző időszakra vezetnek vissza a katalán nép eredettörténetét. (Tortella, 2017)

4.3 A *fuero*-jogok, avagy a nemzetiségi önértzet forrásai

Először is vizsgáljuk meg, joggal hivatkozik-e a katalán nép arra, hogy történelme okán járna neki az önrendelkezés lehetősége. Ehhez utazzunk vissza közel ezer évet az Aragón Korona idejébe, a XII. századba. Katalónia 1137-ben egyesült a szomszédos Aragóniával, és bár a királyság nevét „a szegényebb, belső királyság adta, de a név mögött ott vannak a gazdag tengerparti vidékek is, a korona uralkodói pedig az egyesüléstől a XV. század elejéig mind katalánok voltak, s a további hódítások is katalán indíttatásúak” (Sipos, 2013, 61. o.). Ez volt talán Katalónia nemzettörténetének virágkora, mely nem csupán gazdasági prosperitásban, hanem területi kiterjedésben is megmutatkozott: csúcspontján a birodalom északon egészen Montpellier-ig, délen pedig Valenciáig terjeszkedett, de hozzá tartoztak a Baleár-szigetek és egy időben még Nápoly, Korzika és Szardínia is. „A XV. századra a katalán-aragón konföderáció földközi-tengeri nagyhatalommá vált.” (Sipos, 2013, 62. o.)

Erre az időszakra tehető azoknak az ún. *fuero*-jogoknak a kialakulása, melyek intézménye - egész pontosan ezen jogok későbbi megvonása - egyértelműen és közvetlenül kapcsolatba hozható a Spanyolországon belül létező kisebbségek önrendelkezés utáni vágyának újkori fellángolásával.

A *reconquista*, az Ibériai-félsziget területeinek a móroktól történő visszafoglalása során a spanyol királyi udvar a felszabadított városok, területek, és azok lakói számára bizonyos privilégiumokat adott át. Ezek a kiváltságok igen alapvető jogok széles köreit tartalmazta, a visszafoglalt területek benépesítésének ösztönzésétől kezdve önálló rendfenntartó erők felállításának lehetőségén át a saját jogrendszer kiépítéséig (Tortella, 2017). Bizonyos értelemben ezek a *fuero*k jelentették tehát annak a lehetőségét, hogy egy adott népcsoport újra belakhassa a korábban általa birtokolt területet és ott széleskörű autonómiát építhessen ki a saját maga számára. Érthető hát, hogy miért ragaszkodtak annyira ezekhez a szimbolikus kiváltságokhoz az adott területek őslakosai, ahogy az is, a későbbiek folyamán miért járult hozzá ezen előjogok megvonása a

mindenkori központi hatalommal szembeni ellenérzések elburjánzásához, megerősödéséhez¹⁹.

Katalónia eme aranykorának alkonya a kasztíliai és az aragóniai korona egyesülésével egy időben jött el, a XV. század végén. Ugyan Kasztíliai Izabella és Aragóniai Ferdinánd házassága perszónalunió volt, tehát nem jelentette a két királyság egybeolvadását, mégis érezhetően elindult egyfajta kora-abszolutista centralizáció, melynek eredményeképp Közép-Spanyolország politikai, gazdasági és demográfiai szempontból egyaránt mind fontosabb szerephez jutott. „Megkezdődött az Aragón Korona országainak ugyancsak két évszázados stagnálása, mivel (...) az Amerikával való kereskedés jogának megvonása, illetve Kasztília javára ítéltése miatt kiestek a világgazdasági forgalomból” (Sipos, 2013, 67. o.).

A következő szöveget a katalán államiság koporsójába a spanyol trónt 1516-ban bekebelező Habsburg dinasztia ütötte, mely előbb az inkvizíció kiterjesztésével²⁰, majd további erőszakos törekvésekkel²¹ próbálta központosítani hatalmát és tovább szűkíteni a tartományok mozgásterét.

A XVIII. század elején a Bourbonok aztán újabb mély sebeket ejtettek a katalán nemzeti öntudat testén. Történt ugyanis, hogy az 1700 és 1714 közötti örökösödési háború során az Aragón Korona befolyása alatt álló területek kivétel nélkül mind a Habsburg jelölt, a bécsi trónt 1711-ben megöröklő, és ezáltal egy potenciális világbirodalom kiépítését ambicionáló Károly főherceg mellé állt. A küzdelemből azonban az utrechti béke értelmében nem ő, hanem V. Fülöp került

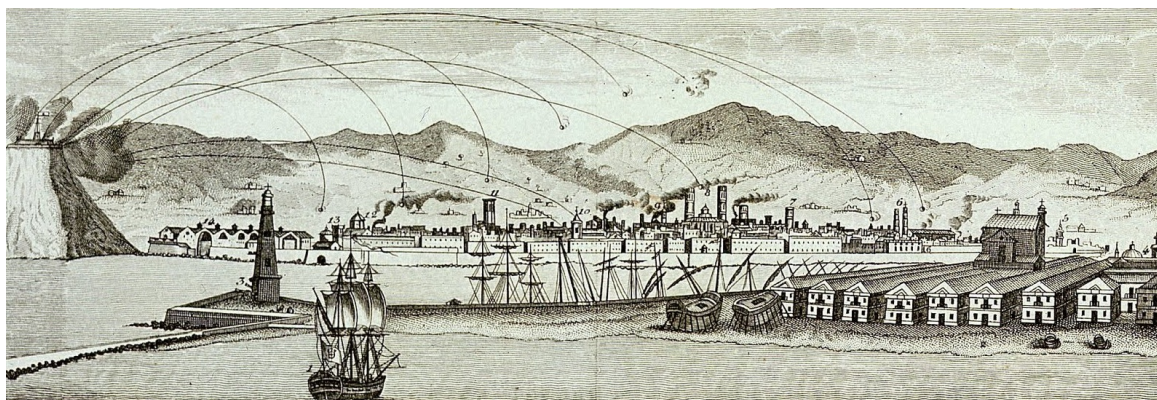
¹⁹ Közvetve a *fuero*k ahhoz is hozzájárultak, hogy a római jog egységes formában elterjedjen és megszilárduljon az egész félszigeten (Sipos, 2013).

²⁰ A birodalom-szerte egységes inkvizíció intézményének kiépítésére ugyan a pápa 1478-ban a Katolikus Királyokat hatalmazta fel, annak széleskörű, végleges kiépítésére csak a Habsburg dinasztia hatalomra jutása után került sor. Ez volt az első kísérlet az igen széttagolt közigazgatási rendszer egységesítésére, mely egyszersmind már egyfajta földrajzi értelemben vett központosítást is jelentett. (Sipos, 2013).

²¹ A király kegyeltje, Olivarez herceg előbb 1625-ben próbálta meg ráerőltetni Katalóniára az egységes kormányzás elvét, majd 1640-ben önhatalmúlag betelepítette az országba a központi hadsereget is, de „a francia támogatást is élvező katalán rendeknek az 1652-es békében sikerült jogaikat újfent elismertetniük” (Múlt-Kor, 2014).

ki győztesen, aki trónra kerülése után el is kezdett módszeresen bosszút állni az áruló tartományokon. Bosszú alatt itt egy, a korábbiaknál sokkal erőteljesebb és véresebb központosítási törekvést kell értenünk, mely első lépésként Katalónia katonai megszállását foglalta magába.

Barcelona városának 1713-ban kezdődő, és több mint egy évig elhúzódó ostroma a katalán történelem egyik legemblematikusabb epizódjaként él a helyiek kollektív emlékezetében, melyben egy maroknyi kisebbség hősie ellenállása száll szembe a zsarnok hatalom nyomasztó túlerejével. A királyi katonaság elleni kitartó, ám eleve bukásra ítélt küzdelem az idők folyamán kultikussá vált, a város fölé magasodó Montjuic erődjében állandó interaktív kiállítás számol be lenyűgöző részletességgel a harcokról, melyek hőseinek Katalónia legnagyobb nemzeti ünnepe, a *Diada* állít emléket minden év szeptember 11-én.

Barcelona bombázása
Forrás: negreverd.blogspot.hu

Egyebek közt erre a bizonyos ostromra is utal Baldomero Espartero XIX. századi tábornok azon elhíresült kijelentése, mely szerint „Barcelonát ötven évente le kell bombázni, hogy kordában legyen tartva”²². A kijelentés, de főként annak sugallata egyfajta viszonyítási alapként mélyen beleivódott a katalán kollektív tudatba, és bármikor, bármelyik függetlenségpárti politikus számára kitűnő eszköz lehet beszédek alkalmával a hallgatóság feltüzelésére.

²² “Hay que bombardear Barcelona cada 50 años para mantenerla a raya” - Való igaz, az elmúlt bő háromszáz év során hat alkalommal is komoly bombatámadás érte Barcelonát, legutóbb 1939-ben a polgárháború alatt, amikor Franco seregei az olasz légiereő hathatós támogatásával 118 alkalommal bombázták a katalán fővárost. (La Vanguardia, 2011)

Az ostromnál is fájdalmasabb volt azonban, hogy az új spanyol király, V. Fülöp „a lázadó államokat Kasztília provinciáivá fokozta le, integrálva őket a kasztíliai adminisztratív struktúrába, eltörölve minden autonómiájukat.” (Sipos, 2013, 71. o.) Az új alkotmány eltörölte szinte a teljes katalán intézményrendszert, beleértve a városi önkormányzatokat, megszüntette a *Generalitat* működését²³, valamint részben betiltotta a katalán nyelv használatát.

Az abszolutizmus útján látszólag feltartóztathatatlanul száguldó Spanyolország trónjára 1808-ban Napóleon öccse, Bonaparte József ült, aki néhány gyors húzással egy életre ellenséget csinált Katalóniából. Navarra és a baszk területek *fuero*-jogait ugyanis elismerte, Katalóniára azonban külön igazgatást szabott. Az 1812-es cádizi alkotmány aztán a tartományok szinte összes, még megmaradt jogait elvonta, a nemzet egyetlen szuverén képviselőjévé a királyi udvart tette és lényegében minden politikai hatalmától megfosztotta a tartományokat. Hiába élt csak két évet²⁴, az alkotmány mérhetetlen károkat okozott a történelmi nemzetiségek tagjainak, így a katalánok lelkében, „a még megmaradt külön jogoknak a felszámolása, illetve egyes történelmi régiók területének a megbontása a továbbiakban a katalán és a baszk regionalista és nacionalista mozgalmak egyik kiváltó okává vált.” (Sipos, 2013, 74. o.) Ezek a *fuero*-jogok, mondanunk sem kell, eredeti, teljes valójukban a mai napig nem kerültek visszaállításra.

Szakértők a XIX. század közepétől, az 1868-as forradalmat követő 1873-as, végül kihirdetésre nem kerülő alkotmánytervezettől²⁵ datálják a katalán függetlenségi mozgalom azon korszakát, mely kisebb megszakításokkal a mai napig is tart. (El Nacional, 2016)

²³ A *Generalitat* intézménye egyfajta politikai és adminisztratív testületként jött létre, eszmei értékét jól jelzi, hogy a XIX. században fellángoló függetlenségi törekvések egyik legfontosabb célja volt működésének visszaállítása, erre végül egészen 1933-ig kellett várni. 1977 óta a *Generalitat* épülete ad otthont a mindenkori katalán kormánynak. (Tortella, 2017)

²⁴ A hatalomba visszatérő Fülöp király 1814-ben hatályon kívül helyezte azt. (Sipos, 2013)

²⁵ Mely „minden régiót államként értelmezett, az államot pedig föderációként” (Sipos, 2013, 76. o.), tehát pontosan azzal a retorikával élt, amelyet az önrendelkezés után áhízó tartományok hallani akartak.

Ám a fentiekből jól látszik, a katalán népet az Aragón Királyság fénykorát követő évszázadok során számtalanszor érte olyan külső behatás, mely önrendelkezésének jelentős csorbítására, nemzetként való létezéshez fűződő korábbi jogainak felszámolására irányult. Véleményem szerint rendkívül fontos látni azt a tendenciát, hogy ezen traumák mindegyike az évszázadok folyamán mind jobban a félsziget közepe felé összpontosuló, egyre inkább abszolutizáló központi hatalom felől érte a katalán népet, kivétel nélkül az éppen uralkodó királyi ház irányából.

És hogy miért fontos ez? Napjainkban a katalánokon egyértelműen érezhető egyfajta királyellenesség, a monarchia intézményével szembeni alapvető, zsigeri elutasítás. Egy egészen friss felmérés szerint a katalánok 78 százaléka mereven elutasítja a spanyol királyi családot, nem ért egyet a monarchikus államformával (Centre d'Estudis d'Opinió, 2018)²⁶ ²⁷. Ha ehhez hozzátesszük, hogy ugyanezen felmérés szerint is csupán 40,8 százalékuk képzelel el a jövőt egy önálló katalán köztársaságban, érezhető, hogy a királyság intézményével szembeni elutasítás még azok körében is jelentős, akik egyébként nem pártolják a Spanyolországtól való teljes függetlenedést.

Mindez véleményem szerint elsősorban a történelem során elszenvedett sérelmeknek tudható be, amelyek jelentős része tehát a mindenkori királyi hatalomhoz fűződik. És míg a fentiekben részletezett események külön-külön is alkalmasak lennének kellő muníciót adni az önálló köztársaságot vizionáló, elszakadáspárti politikai vezetők kezébe, így együtt szinte kiapadhatatlan forrást jelentenek. Ám az alapvetően békét szerető emberek indulatainak felkorbácsolásához önmagában a katalán nép sebeinek tépdelése, az elszenvedett sérelmek emlegetése, a monarchiaellenes retorika talán még mindig kevés lenne. Úgy vélem, ehhez egyéb szempontokra is szükség van. Olyanokra,

²⁶ Érdekes, hogy a 2018 eleji közvélemény-kutatást megelőzően három évig nem készült Katalóniában hivatalos felmérés a témában (Público, 2018). A *Generalitat* száműzetésben lévő korábbi elnöke, Carles Puigdemont szerint ez egyértelmű jele annak, hogy a központi hatalom mennyire tart a közvélemény erejétől. (El Confidencial, 2018c)

²⁷ Egy szintén friss, szintén 2018 januárjában készült országos felmérés ugyanakkor azt mutatta, hogy Spanyolország-szerte a királyi család megítélése közel makulátlan: a megkérdezett állampolgárok 76,2 százaléka vélte úgy, hogy VI. Fülöp jó király és csak 14,5 százalékuk vélte úgy, hogy tevékenysége káros az ország egészére nézve. (La Razón, 2018)

melyek azt sugallják a katalánoknak, egyedül nem csak jól, hanem kifejezetten jobban tudnának boldogulni, mint a spanyol állam adta kereteken belül.

4.4 A katalán ipar, mint a spanyol gazdaság motorja

Állításom szerint tehát önmagában a sanyarú történelmi múlt kevésnek bizonyulna ahhoz, hogy napjaink katalánjai utcára menjenek tüntetni rég elvesztett önállóságuk visszaszerzéséért. Van azonban egy olyan aspektusa Katalónia esetleges különválásának, amely rendre ütőkártyaként jelenik meg a szecesszionista politikai retorikában, ami nem más, mint a katalán gazdaság átütő ereje.

Ha megnézzük a vezető katalán elszakadáspárti politikusok beszédeit, több visszatérő gazdaságpolitikai elemmel is találkozunk bennük: Katalónia a spanyol bruttó nemzeti össztermék (GDP) közel 20 százalékát adja, miközben az ország területének mindössze hat százalékát foglalja el, a régió a spanyol költségvetés nettó befizetője, tehát nagyobb részben járul hozzá a spanyol költségvetés bevételeihez, mint amilyen mértékben részesül abból. Mindeközben nincs joga beleszólni abba, hogy a mindenkori spanyol kormány mihez kezd az itt beszédett adókkal, azokból mekkora összeget juttat vissza a régióban élők számára. Katalónia tehát lényegében nem rendelkezik gazdasági autonómiával. (La Vanguardia, 2016)

Ezen állítások jelentős része igaz, ezt már a legelején le kell szögeznünk. Katalónia valóban a spanyol gazdaság egyik motorja és csakugyan nem rendelkezik megfelelő jogosultságokkal ahhoz, hogy maga döntsön az itt beszédett adók sorsáról, erre a korábbiakban már tettünk utalást. A kép azonban ennél, ahogy azt már megszokhattuk, jóval árnyaltabb, megértéséhez pedig ismét vissza kell utaznunk néhány évszázadot az időben.

Katalónia mindig is az Ibériai-félsziget gazdaságilag egyik legerősebb területe volt, ez már, ahogy korábban láttuk, az Aragón Királyság korában is így volt. Gazdasági fejlődése azonban jelentősen eltért Spanyolországtól, ami sok

mindenre magyarázatot ad, és aminek önmagában is több oka van. Az első és legfontosabb különbség földrajzi elhelyezkedéséből adódik: területe közvetlen összeköttetést jelent a félsziget és a kontinentális Európa között. Ráadásul miután a Pireneusok északnyugati vonulatai sokkal nehezebben átjárhatóak, mint a katalán területre eső délkeleti nyúlványok, lényegében Katalónia jelenti az egyetlen használható szárazföldi kapcsolatot Spanyolország és a földrész szárazföldi területei között. Ha ehhez hozzávesszük még az igen fontos közvetlen kijáratot is a Földközi-tengerre, mindezek együtt olyan jelentős helyzeti előnyhöz juttatják a régiót a félsziget belső területeivel szemben, amelyet csak felülről szabályozott rendelkezések árán sikerült bármikor is a központi hatalomnak ellensúlyoznia.

Ilyen mesterséges közbeavatkozásnak tekinthetjük azt, amikor az újvilági hódítások korában a Katolikus Királyok, lényegében a katalánok számára szimbolikus jelentőséggel bíró történelmi jogok megtartásáért cserébe, megvonták Katalóniától az Amerikával való kereskedelem lehetőségét. Ennek elsődleges magyarázata az volt, hogy földközi-tengeri orientációjuk okán az Aragón Királyság országai amúgy is nehezebben férhettek volna hozzá az óceán túlsó partjáról újonnan szerzett javakhoz (Sipos, 2013). Valójában azonban sokkal inkább Kasztília helyzetbe hozása, gazdasági felzárkóztatása és anyagi felvirágoztatása, a két régió közötti, már ekkor is fent álló gazdasági szakadék szűkítése állhatott a döntés mögött.

Fontos különbséget fedezhetünk fel Katalónia és a félsziget belső területeinek gazdasági fejlődésében a feudalizáció folyamatának végbemenetelében is. Amikor a *reconquista* keretében mind nagyobb és nagyobb területeket sikerült visszahódítani a móroktól, a földek legnagyobb részét az egyház és a spanyol nemesség kapta. Katalóniában azonban, amelyet csak részben érintett az arab uralom, nem volt érezhető ilyen mértékű földszerzési láz, az itteni nemesség már ekkor is inkább a kereskedelmet, a gazdasági terjeszkedést részesítette előnyben, az agrikultúra helyett így itt inkább az iparosítás eszméje honosodott meg (Tortella, 2017). Ennek is köszönhető, hogy Katalónia a mai napig inkább

iparáról, kereskedelméről - valamint természetesen turizmusáról - híres, mint mezőgazdaságáról.

Arra vonatkozóan nyilvánvalóan nincsenek adataink, hogy a középkorban az Aragón Királyság, majd később Katalónia a teljes spanyol GDP hány százalékát termelte ki, a XX. század második feléből azonban már rendelkezésünkre állnak ilyen kimutatások. A demokratikus átmenetet követő időszak bármelyik esztendejét vesszük alapul, azt fogjuk látni, hogy Katalónia gazdasági súlya az ország egészét tekintve valóban jelentősen meghaladja azt a szintet, amit területének méretei indokolnának.

Az alábbi ábrán (6. ábra) jól látszik, a katalán régió már 1980-ban is a teljes spanyol bruttó nemzeti össztermék közel húsz százalékát állította elő, súlyát pedig a világgazdaság majdnem folyamatos bővülése mellett is meg tudta őrizni, hiszen 2016-ban is pontosan ugyanolyan arányban tette hozzá a maga részét a spanyol államkassza bevételeihez, mint a demokratikus átmenet idején. (Libre Mercado, 2017)

6. ábra: A tartományok által termelt GDP aránya a teljes spanyol bruttó nemzeti össztermékhez viszonyítva, 1980-ban (világoskék) és 2016-ban (sötétkék).
Forrás: Libre Mercado (2017)

Mit mutat meg nekünk a fenti ábra? Egyebek közt azt, hogy a hozzávetőlegesen félmillióval nagyobb lakossággal rendelkező Andalúziához képest a katalán régió jelentősen nagyobb részben veszi ki a részét a nemzeti össztermék előállításából, egy-egy szegényebb északi vagy délkeleti tartománynál - ilyen a sor végén kullogó Extremadura, Cantabria vagy La Rioja - pedig arányaiban akár tízszer-hússzor is jobban teljesít a katalán gazdaság. A fenti ábra persze még ezeken túlmenően is mutat érdekességeket, egyelőre azonban maradjunk a Katalóniát érintő számoknál.

A legutóbbi rendelkezésre álló adatok szerint a katalán gazdaságnak az uniós átlag sem lehet ellenfele, a térség eszerint „Spanyolország és az Európai Unió egyik legprosperálóbb régiója. Épp ezért az EU egyik motorjának is nevezik.” (Kálmán – Nagy, 2017b, 3. o.) Az alábbi táblázat (7. ábra) jól mutatja, hogy Katalónia úgy is képes átlagon felüli teljesítményre, hogy az összuniós gazdaság egésze az utóbbi időben mind inkább a lassulás jeleit mutatja. A három és fél százalékos éves GDP-növekedés majdnem duplája az Európai Uniót alkotó 28 ország által mutatott bővülésnek²⁸, ez mindenképp megsüvegelendő eredmény.

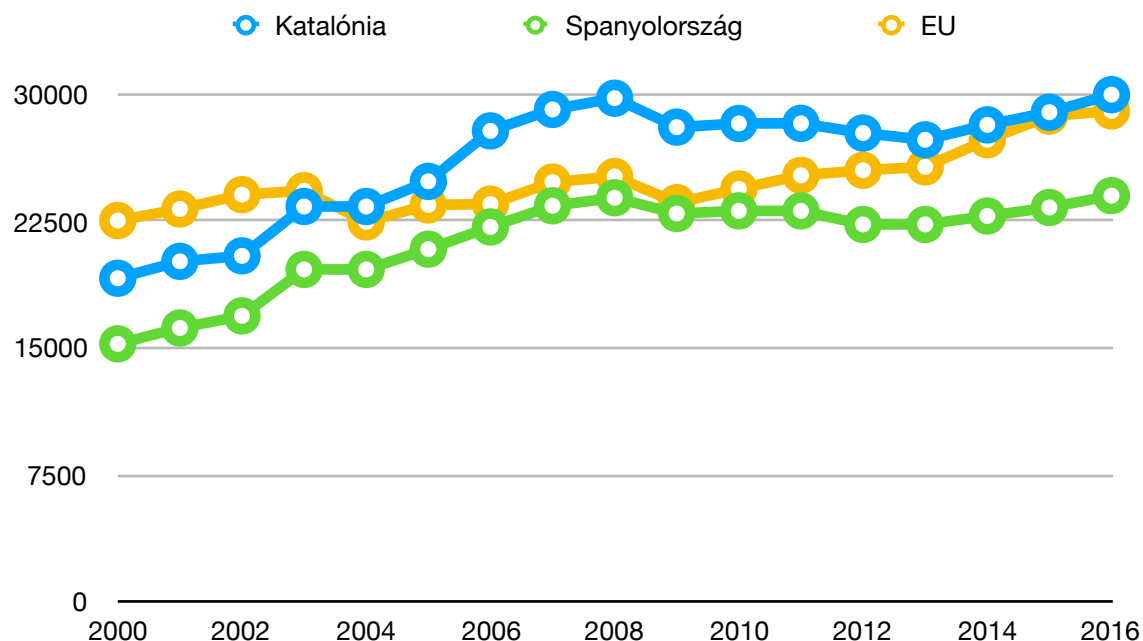
	Összes GDP (millió €)	Egy főre jutó GDP (€)	Éves GDP- növekedés (%)
Katalónia	223 629	29 966	3,5
Spanyolország	1 113 851	24 000	3,2
EU-28	14 819 583	29 000	1,9

7. ábra: A katalán GDP a 2016. évi adatok tükrében
Forrás: Generalitat de Catalunya (2017)

Érdeemes egyúttal azt is megvizsgálni, hogy a demokratikus átmenetet követően, és pláne Spanyolországnak az EU-hoz való csatlakozása fényében hogyan alakult a katalán gazdaság teljesítőképessége, ebből ugyanis igen komoly következtetéseket lehet kiolvasni a tendenciákat illetően. Ehhez segítségül hívtam a katalán kormány, a *Generalitat* “Figures of Catalonia” c. éves kiadványát, mely a Katalóniát érintő legfontosabb statisztikai adatokat összesíti

²⁸ Ebben az összevetésben Nagy-Britannia már nem szerepel.

évről évre. Az alábbi, 8. ábrán azt mutatom be, hogyan alakult a katalán, a spanyol és az EU-átlag egy főre jutó GDP évről évre az euró bevezetése óta.

8. ábra: Egy főre jutó GDP (€), 2000-2016, PPS
 Forrás: Generalitat de Catalunya

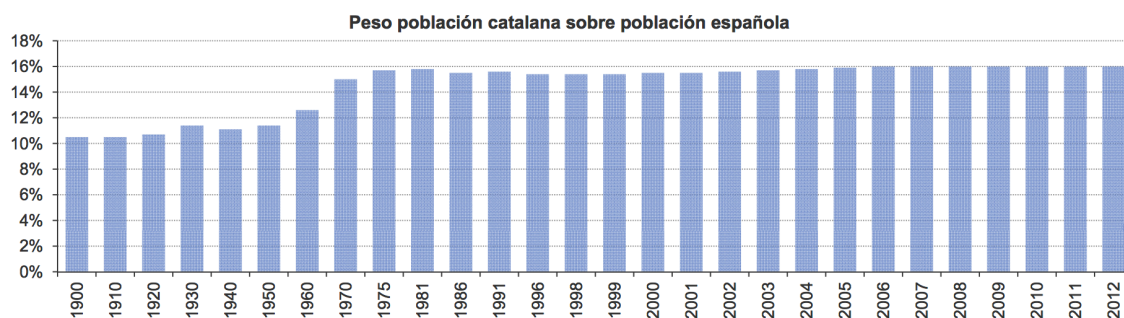
Ahogy a diagramból kitűnik, a katalán GDP a kétezres évek eleje óta stabilan meghaladja az EU átlagát²⁹, ahogy Spanyolország egy főre jutó nemzeti össztermékénél is rendre jelentősen jobban teljesít. A 2008-as világválság érzékenyen érintette mind a spanyol, mind pedig a katalán gazdaságot és jó öt évig eltartott, mire azok elkezdtek tartós növekedési pályára állni - ez az unió egészét tekintve jóval hamarabb, egy alig egy-két éves kiigazítást követően sikerült. Napjainkban, mint azt fentebb a 6. ábra mutatta, a katalán nemzeti össztermék, ha nem is sokkal, de még mindig meghaladja az EU-átlagot. Ezek a számok tehát egyértelműen azt mutatják, a katalán gazdaság megbízhatóan jól teljesít.

4.5 Lejtmenet előtt a katalán gazdaság?

Érdekes lehet azonban ugyanezeket a számokat egy másik szempontból is megvizsgálni. Azt állítottuk a fentiekben, hogy Katalónia úgy tudja rendre a teljes

²⁹ Az uniós átlag GDP 2003 és 2004 közötti jelentős visszaesését minden bizonnyal az unió nagyszabású keleti bővítésének tudhatjuk be.

spanyol bruttó nemzeti össztermék 18-20 százalékát kitermelni, hogy földrajzi területe Spanyolországénak csupán a 6 százalékát foglalja el. A szecesszionista retorika is rendre Katalónia földrajzi méretéhez képest értelmezi a térség gazdasági mutatóit, és ha ebből a korrelációból indulunk ki, akkor a régió valóban történelmi távlatokat tekintve is messze kiugró gazdasági teljesítményt mutat. Ha azonban vetünk egy pillantást az alábbi ábrára (9. ábra), igen érdekes korrelációra bukkanunk.

9. ábra: A katalán népesség aránya a spanyol összlakossághoz viszonyítva 1900-2012
 Forrás: Bolsa de Barcelona (2014)

A diagram azt mutatja, hogy Katalónia lakossága, mely a legutóbbi adatok szerint közel 7,5 millióra duzzadt (Figures, 2018) az 1970-es évek közepe óta stabilan Spanyolország összlakosságának mintegy 16 százalékát teszi ki. Tehát, ha úgy tetszik, Spanyolország területének hat százalékán a teljes lakosságának 16 százaléka él³⁰. Mint az ábra mutatja, Katalónia lakossága valamikor a XX. század közepén indult robbanásszerű gyarapodásnak. Az előző fejezetben említést tettem arról, hogy Franco tábornok tömegesen telepített be spanyol ajkú lakosságot a régióba, az ott élő katalán gyökerű népesség „felhígítása” céljából. Nos, ennek hatását a fenti ábra hűen igazolja: a programnak köszönhetően Katalónia lakosságának aránya az ország egészéhez képest bő húsz év alatt 11 százalékról 16 százalékra kúszott fel.

De rögtön látjuk azt is, hogy mennyi minden múlik a nézőponton, azon, hogy mikor mely adatokat tekintünk viszonyítási alapnak. Nagyon nem mindegy ugyanis, hogy Spanyolország österületének hat százaléka állítja elő a spanyol

³⁰ Mindez rögtön még érthetőbbé válik, ha ehhez hozzávesszük, hogy míg a 2017-es adatok szerint Spanyolország népsűrűsége 92 fő/km², addig Katalóniáé a két és félszerese, 232 fő/km² (Figures, 2018)

GDP 18-20 százalékát, vagy hogy az ország összlakosságának 16 százaléka termeli ki ezt a bizonyos 18-20 százalékot³¹. Az utóbbi összevetésben ugyanis messze nem beszélhetünk olyan szakadéknyi különbségről, mint amelyet a katalán politikai vezetők szoktak emlegetni. Ebben a formában az a retorika, miszerint Katalónia messze a spanyol és az EU-átlag felett teljesít, ha úgy tetszik, inkább tűnhet akár mennyiségi kérdésnek, mint minőséginek.

Térjünk vissza most az 6. ábrához, hogy egy másik, a katalán szecesszionista politika számára meglehetősen negatív tendenciát is megfigyeljünk. Azt látjuk ugyanis, hogy míg Katalónia 1980-ban és 2016-ban is - illetve, mint a 8. ábra mutatta, a kettő közötti időszakban is szinte folyamatosan - az országos GDP-hez viszonyítva 18 százalék körüli eredményt tudott produkálni, addig a madridi régió az elmúlt három és fél évtized során szinte teljesen ledolgozta hátrányát és immár ott liheg a katalán gazdaság nyakán. Erre a tendenciára az utóbbi időben több spanyol gazdasági elemző is felhívta a figyelmet.

Egy egészen friss, 2017-es tanulmány arra mutat rá, hogy mára egyértelműen kijelenthető, a katalán gazdaság lassabb ütemben bővül, mint a madridi (Libre Mercado, 2017). Az alábbi táblázat (10. ábra) meglehetősen érzékletesen mutatja a Barcelona és Madrid közötti olló lassú, de megállíthatatlannak tűnő összecsukódását:

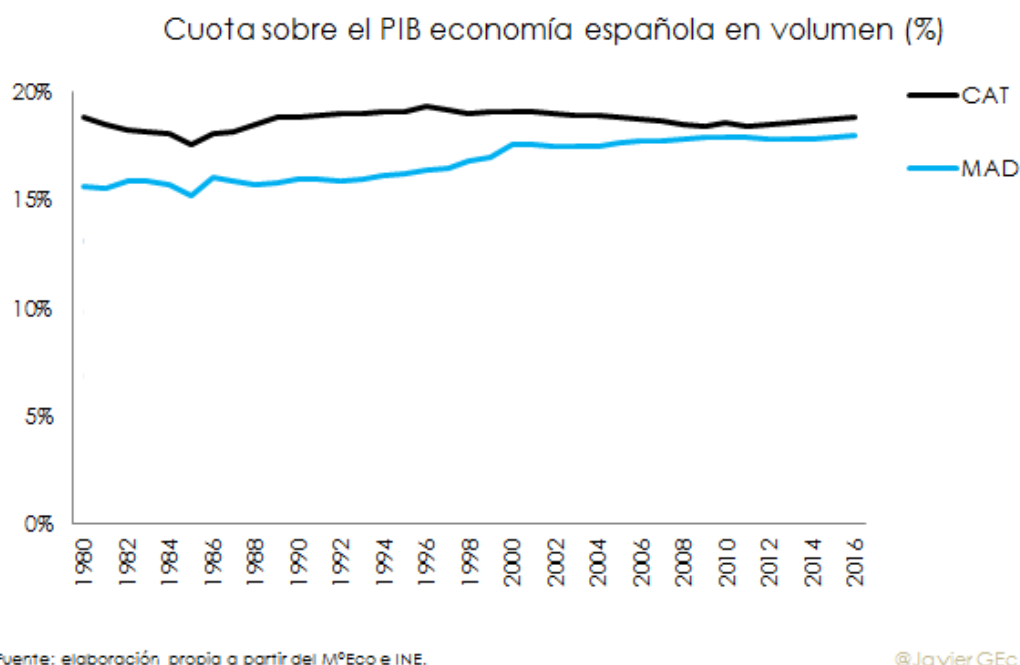
Összes GDP (millió €)	1995	2007	2014
Katalónia	85 996	195 708	199 786
Madrid	76 413	186 366	197 699
Arány (Kat./Madrid)	88,9%	95,2%	99,0%

10. ábra: A katalán és a madridi GDP egymáshoz viszonyított arányának változása
 Forrás: Libre Mercado (2017)

³¹ Miután a katalán és a madridi kormány rendre egymástól eltérő adatokat tesz közzé mind az ország, mind a régiók gazdasági adatait illetően, kénytelen vagyok súlyozni a számokat és jobb híján túl-ig adatokkal dolgozni. A Madrid által elérhetővé tett kimutatások szerint az ország gazdaságilag rendre jobban teljesít a Generalitat beszámolóiban szereplő értékekhez képest, így a katalán GDP aránya is az Barcelona által hangoztatott 20 százalékról könnyen lecsúszhat a 18 körüli tartományba, még inkább szűkítve a katalánok versenyelőnyét.

Jól látszik, hogy míg a kilencvenes évek közepén a kasztíliai gazdaság még érezhetően le volt maradva teljesítményében a katalán mögött³², addig húsz év leforgása alatt szinte teljesen eltüntette a két régió közti gazdasági különbséget.

Ezt jól mutatja az alábbi diagram (11. ábra) is, melyen elég jól érzékelhető az említett tendencia. A nyolcvanas évek visszaesését követően³³ a 1992-es barcelonai nyári olimpia sikerét meglovagolva Katalónia ugyan hamar visszakúszott a 19 százalék környékére, a 2008-as világválságból azonban nehezebben tért magához, mint a szinte töretlen növekedési pályán lévő madridi gazdaság, mely mára egy százalékra csökkentette hátrányát.

11. ábra: A Katalónia (fekete) és Madrid (kék) által termelt GDP aránya a teljes spanyol bruttó nemzeti össztermékhez viszonyítva.
Forrás: Libre Mercado (2017)

Az említett tanulmány egyébiránt 2017 végére prognosztizálta a két régió közötti helycserét, és bár egyelőre nincsenek, nem is lehetnek hitelt érdemlő adataink a tavalyi gazdasági évre vonatkozóan, egyéb okokból kifolyólag, az azóta lezajlott események fényében szinte biztosak lehetünk benne, hogy mára a helycsere

³² Fontos itt megjegyezni, hogy miután az euró csak 2000-ben került bevezetésre, az 1995-ös adatok pesetából lettek átszámolva, így csak hozzávetőlegesen lehetnek pontosak, az arányokat azonban nyilván jól mutatják.

³³ Ennek elsődleges okául a tanulmány az építőipari szektorban bekövetkezett átmeneti súlyvesztést jelöli meg, mely egyébként Madridot is sújtotta.

megtörtént. A 2017. októberi politikai események, a vitatott megítélésű konzultáció és a függetlenség egyoldalú, igen furmányos kikiáltását követően szinte azonnal beindult gazdasági folyamatok - a bankok és egyéb világcégek fejvesztve menekülése, így a nagytőke jelentős méretű kivonódása a régióból - minden kétséget kizáróan mély nyomot hagytak a katalán GDP-adatokban és legkésőbb a 2018-as beszámolókon nyilvánvalóan éreztetni fogják hatásukat. Ezzel a folyamattal a következő fejezetben részletesen is foglalkozni fogok.

Mindez persze - Madrid előretörése, a katalán gazdaság egyelőre még nehezen prognosztizálható mértékű visszaesése - nem jelent tragédiát, Katalónia teljesítménye a spanyol tartományok közül továbbra is ki fog emelkedni, noha vezető szerepének elvesztése egyszersmind fájóan szimbolikus jelentőséget kap azzal, hogy éppen a nagy rivális Madrid taszítja le a képzeletbeli trónról.

Ahogy abban sem lehetünk immár egészen biztosak, hogy a térség megőrzi pozícióját Európa legdinamikusabban fejlődő régiói között. Egyre több tanulmány prognosztizál - egyértelműen az alkotmányos krízisnek betudhatóan - dinamikus lassuló katalán gazdaságot, a BBVA bank szakértői az idei évre csupán 2,1 százalékos bővülést jósol a katalán gazdaságnak (ABC, 2018). A függetlenségpárti politika kezéből ezzel márpedig egy igen fontos ütőkártya eshet ki.

Félreértés ne essék, a katalán gazdaság továbbra is bivalyerős, efelől ne legyenek kétségeink, önmagában ez még elég erős érv lehet azok szemében, akik eddig is úgy gondolták, képes lenne Katalónia a gazdasági önellátásra. Ha azonban nem lehet azzal érvelni, hogy mi vagyunk Európa irigykedésének tárgya, a spanyol gazdaság motorja, az összes vonatkozó sorrend listavezetője, még nehezebb lehet meggyőzni a kételkedőket a radikális változás szükségességéről.

Jelen állás szerint, az 1978-as alkotmányban foglaltak értelmében Katalónia valóban rendkívül szűk gazdasági autonómiával rendelkezik, bár - ahogy az a fejezet bevezetőjében már megállapítást nyert - ezért részben ők maguk is felelősek, hiszen annak idején részben önként mondtak le olyan fontos

jogosultságokról, mint az adók beszedésének és az azok feletti rendelkezés lehetősége. Akkor fontosabbnak érezték, hogy az emocionális szempontból releváns jogosultságok - nyelvhasználat, oktatás, néphagyomány és kultúra ápolásának lehetősége, tehát a nemzeti-lelki összetartozás megéléséhez szükséges eszközök - a kezükben legyenek. És hiába álltak egyszer már közel ahhoz, hogy szélesíthessenek a gazdasági autonómiájukon, a 2006-ban kezdeményezett alkotmánymódosítás végül csúfosan és elég otromba módon elbukott, bár ez kevésbé volt az ő hibájuk, mint a regnáló hatalomé. Ezek tehát - a gazdasági jogkörök szűkösége, az elmaradt, de mind inkább időszerű alkotmánymódosítás - továbbra is működhetnek munícióként a szecesszionista politika kezében, ám mindenképp jelentősen gyengül az érvrendszer, ha nem lehet ugyanolyan fényes gazdasági mutatókra hivatkozni, mint eleddig.

Márpedig - és ezt egyfajta válaszként is vehetjük az eredeti „tyúk vagy a tojás” kérdésre - szilárd álláspontom, hogy a gazdasági érvek nélkül az emocionális töltet önmagában kevés lesz ahhoz, hogy felszínen lehessen tartani az elszakadás szükségességének tematikáját. Alkotmánymódosításról, a meglévő jogkörök kiszélesítésének vagy átszabásának időszerűségéről lehet beszélni, de a vélt gazdasági érdekek véleményem szerint eddig is inkább csak az indulatok feltüzelésre szolgáltak. A jövőben pedig, amennyiben a katalán gazdasági mutatók valóban veszítenek valamennyit a fényükből, a legutóbbi felméréseken már stabilan 50 százalék alá bukó vérmes elszakadáspártiak száma még lejjebb csúszhat.

És akkor még nem beszéltünk arról, valójában milyen költségek merülnének fel már az első napon egy önálló katalán állam születésekor. A következő fejezetben ezt a témát fogjuk alaposan körbejárni.

5. A FÜGGETLENSÉG ÁRA

Montserrat Guibernau egy 2013-as tanulmányában három fő okát jelöli meg annak, hogy az utóbbi években a katalán szecesszionista mozgalom korábban sosem látott aktivitási szintre jutott (Guibernau, 2013). Elsőként az Aznar kormány 2000 és 2004 közötti tevékenységét említi, amikor is számos alkalommal igyekeztek letörni a katalánoknak az 1978-as alkotmány megreformálására vonatkozó próbálkozásait és rendre elzárkóztak „a további kompetenciák autonóm közösségi hatáskörbe történő devalválásától” (Nagy - Szabó, 2015, 80. o.). Másodsorban a 2006-ban kezdeményezett státútumreform és függetlenségi népszavazási kezdeményezés négy évvel későbbi, alkotmánybírók általi elkaszását említi, amely mögött szintén a konzervatív PP állt, ekkor már ellenzékéből kérve normakontrollt a legfőbb bírói hatalomtól az utolsó utáni pillanatban. Végül pedig ott van az a lassan húszéves gazdasági konjunktúrára alapozó megfontolás, melynek hátterét az előző fejezetben már tárgyaltuk - nevezetesen az a határozott álláspont, miszerint a katalán gazdaság csak kiszolgálja Spanyolországot és sokkal jobban boldogulnának az őket pumpoló központi államhatalom nélkül³⁴.

A fenti állításokat alapvetően a korábbi fejezetekben részletesen körbejártuk, megállapítást nyert, hogy a kétezres évek jobboldali kormányai nem sokat tettek a kedélyek csillapításáért, illetve hogy ha léteznek is valós gazdasági érvek a függetlenség mellett, azok jobbára az indulatok felkorbácsolását szolgálják, legalábbis a kurrens katalán politikai narratívában. Itt az ideje egy gondolatkísérlet erejéig eljátszani azzal az eshetőséggel, hogy mi történne akkor, ha katalán vezetés beváltaná fenyegetését és valóban kikiáltaná a ténylegesen független köztársaságot.

Több összetevője is van ennek a kérdésnek, ezek részletes vizsgálatához részben két, a Külügyi és Külgazdasági Intézet munkatársai, Kálmán Szandra és Nagy Sándor Gyula által jegyzett elemzést hívunk segítségül (Kálmán – Nagy, 2017a és 2017b).

³⁴ Ez utóbbi narratíva a katalán államadósság megnövekedéséért is a spanyol államot teszi felelősség, ennek a kijelentésnek a valóságtartalmát nemsokára alaposabban is megvizsgáljuk.

5.1 Politikai és jogi feltételek

Ahogy arra korábban már kitértem, és az események ívéből elég egyértelműen kiolvasható, arra vajmi kevés esély van, hogy a két fél békés, alkotmányos keretek között egyezzen meg Katalónia végleges különválásáról. Ez elé egyfelől a spanyol alkotmány gördít lényegében leküzdhetetlen akadályokat, amennyiben a státútum módosításához olyan feltételeket szab, amelyek tulajdonképpen teljesíthetetlenek. Az 1978 óta, tehát negyven éve érvényben lévő autonómia-státútumok újraírásához röviden arra lenne szükség, hogy a spanyol parlament mindkét háza, tehát a Kongresszus és a Szenátus is minősített többséggel elfogadja a szükséges módosításokat, ezt követően mindkét szervnek fel kell oszlatnia magát, az új választások után léterjövő új parlament mindkét házának ismét elfogadnia a módosításokat, végül Spanyolország-szerte népszavazás formájában kell jóváhagyni az új alkotmányt (Kilátás, 2017). Ennek megtörténte valószínűleg még a szűkmarkúságukról ismert spanyol fogadóirodáknál is rekord magas oddsszal lehetne fogadni, ha létezne ilyen kategória - persze az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem véletlenül lettek ilyen szigorú fékek és ellensúlyok beépítve annak idején, a demokratikus átmenet során a rendszerbe. A korábbi történelmi tapasztalatok alapján igen nagy - és lássuk be, megalapozott - lehetett a félelem attól, hogy valakik esetleg államcsínyt kísérelnének meg, hogy visszaállítsák a korábbi állapotokat, ezért az akkori politikai vezetés érthető módon mindent megtett annak érdekében, hogy betonba ágyazza az új demokratikus alkotmányt.

Másfelől a békés rendezéshez nem utolsósorban szükség lenne a madridi vezetés nyitottságára is, hiszen a fent ábrázolt folyamatot akár még végig is lehetne vinni, de jól tudjuk, hogy a jelenlegi spanyol kormány nem - bár minden bizonnyal egy fiktív baloldali kormány sem - lenne partner sem az alkotmány módosításában, sem egy hivatalos függetlenségi népszavazás tető alá hozatalában. Mint azt a későbbiekben látni fogjuk, létezik olyan alkotmány-modell Európában, amely lehetőséget ad ezekre a lépésekre, Skócia nem olyan rég szavazhatott is az Egyesül Királyságból való kilépésről. Azonban hiába nyúl a

katalán szecesszionista politikai narratíva is előszeretettel a skót példához, a spanyol alkotmányos rendszer és politikai környezet azonban tehát nem ennyire rugalmas ebben a kérdésben.

Mint a Kálmán – Nagy szerzőpáros megjegyzi, ehhez tehát nem csak a politikai indíttatás hiányzik. Mint tanulmányukban fogalmazzák, „abból, hogy Spanyolország nem föderális szerkezetű, és az alkotmány kizárólag a spanyol népet ismeri el nemzetként, egyértelműen következik, hogy az önmeghatározással, illetve a szuverenitás kérdésével kapcsolatos döntési jog is a spanyol népé, és ez alól egyik történelmi nemzetiség – legyen az a katalán, a baszk vagy a galíciai – sem kivétel.“ (Kálmán – Nagy, 2017a)

Ebből kiindulva tehát elképzelhetetlennek tetszik, hogy egy egyoldalú függetlenségről megtartandó népszavazás alkotmányosnak minősülhessen, és mivel az alkotmány módosítására madridi részről nagyon csekély hajlandóság mutatkozik, gyakorlatilag az is kijelenthető, hogy Katalónia a jelenlegi keretek között legitim módon nem kaphat függetlenséget.

Vizsgáljuk tehát meg, milyen esélyei lennének egy egyoldalúan függetlenné váló Katalóniának a nemzetközi elismertség megszerzésére. A montevideói egyezmény értelmében egy államnak négy alapvető jellemzővel kell rendelkeznie: állandó lakossággal, meghatározott területtel, önálló kormánnyal és a más államokkal való kapcsolatfelvétel lehetőségével. Ezeket Katalónia teljesítené, ez azonban nem jelenti azt, hogy a nemzetközi kapcsolatok szereplői elfogadnák létezését. Ehhez elkerülhetetlenül az ENSZ elismerésére van szükség.

Pakisztánnak Indiától való függetlenedését követően az ENSZ egy precedens eljárást alkotott, melynek értelmében amennyiben egy már ENSZ-tagsággal rendelkező állam határaiban változás következik be és ennek következtében új állam jön létre, az ily módon létrejövő államnak előbb az ENSZ Biztonsági Tanácsának a jóváhagyását kell megszereznie, majd ezt követően a Közgyűlésnek is el kell ismernie létezését (Kálmán – Nagy, 2017a). Miután az ENSZ BT-t állandó tagjai közül több is a katalánkérdéshez hasonló belső

konfliktussal küzd³⁵, elég valószínű, hogy akadna legalább egy szavazati joggal bíró állam, amely már a Biztonsági Tanács szintjén elkaszálná Katalónia ügyét. És bár az ENSZ-tagság nem feltétele az Európai Unióhoz való csatlakozásnak, nyilvánvaló, hogy hasonló okokból kifolyólag az unióhoz sem tudna csatlakozni a friss katalán állam.

Más kérdés, hogy számos katalán politikai vezető szerint nem is lenne szükséges újra csatlakozniuk, ugyanis Katalónia automatikusan, de jure tag maradna mindkét szervezetben (El País, 2015c). Ezt az álláspontot hagyományosan az államutódlásról szóló 1978-as bécsi egyezményre szokták alapozni, melynek értelmében „minden olyan szerződés, amely az állam teljes területén érvényben volt az államöröklés időpontjában, érvényben marad minden keletkező utódállamban“ (Kálmán – Nagy, 2017a, 16. o.). Azonban Spanyolország soha nem írta alá az említett bécsi egyezményt, így annak rendelkezései nem vonatkozhatnak rá. Ráadásul ugyanezen egyezmény 4. cikkelye eleve kizárja az elv alkalmazhatóságát nemzetközi szerződések esetében, amennyiben azt az adott nemzetközi szervezet saját szabályainak rendeli alá.

A 2017. októberi referendumot megelőzően Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság elnöke azt nyilatkozta, hogy a Bizottság tiszteletben tartaná a katalánok döntését, amennyiben a népszavazáson az igenek győznek (Político, 2017). Azonban azt is hozzátette, hogy ez nem jelenti azt, hogy a független Katalónia azonnal az EU tagjává válna. Az újonnan megalakult államnak, mint mondta, ugyanúgy végig kellene járnia azt a csatlakozási procedúrát, amit a 2004-ben csatlakozó országoknak. Ez a kijelentés már önmagában elutasítja tehát annak lehetőségét, hogy Katalónia automatikusan EU-taggá válhatna.

Korábban az is felmerült, hogy a függetlenségét szintén egyoldalúan kikiáltó Koszovó lehetne a követendő példa Katalónia számára. A Szerbiától 2008-ban különváló kis állam függetlenségét ugyan 111 ENSZ-tagállam elismeri, azonban számos állam blokkolja a koszovóiak teljes jogú tagságát a legnagyobb

³⁵ Gondoljunk csak az orosz-csecsen, a kínai-tibeti helyzetre, vagy akár a brit-skót ügyre.

nemzetközi szervezetben. Artur Mas, a Generalitat korábbi elnöke egy 2015-ös beszédében arra utalt, Katalónia is megpróbálhatja az UNESCO-tagságra akkortájt pályázó Koszovóhoz hasonlóan „hátról” közelíteni az ENSZ felé, olyan értelemben, hogy az UNESCO-ba bekerülve ők is könnyebben apellálnának teljes jogú ENSZ-tagságra (El País, 2015c). Ez a kiskapu azonban rövid úton bezárult, ugyanis az UNESCO végül nem vette fel tagjai közé Koszovót (24.hu, 2015). Ráadásul Koszovó már csak azért sem lenne jó példa Katalónia számára, mert az ő esetükben igen egyedi körülmények, súlyos háborús konfliktusok állnak számos ENSZ-tagállam megengedő jóváhagyása mögött, miközben egyebek közt épp Spanyolország is az állandó tagság, egyszersmind az azzal járó végleges elismerés akadályozói közé tartozik.

Ezek nélkül a rendkívül fontos, a XXI. század nemzetközi kapcsolatokkal sűrűn behálózott, globalizált világában nélkülözhetetlen szervezeti betagozódások nélkül Katalónia márpedig nagyon hamar végzetesen elszigetelődne, nem csupán politikailag, hanem gazdaságilag is.

5.2 Gazdasági feltételek

Az előző fejezetben megállapíthattuk, hogy a jelenlegi - de maradjunk inkább abban, a 2017. őszi eseményeket megelőző időszak - gazdasági mutatói alapján Katalónia az Európai Unió egyik legdinamikusabban fejlődő régiójának számít, GDP-je meghaladja az uniós átlagot. Nagy kérdés persze, hogy képes lenne-e ezt a gazdasági színvonalat esetleges függetlensége esetén is megőrizni. A Puigdemont-féle katalán vezetésnek efelől nincs kétsége, ahogy erre a korábbiakban már utaltam (La Vanguardia, 2016). A téma avatott szakértőinek azonban igen komoly fenntartásai vannak e téren.

Mint arra a Külügyi és Külgazdasági Intézet szerzőpárosa tanulmányában rámutat, „a független katalán állam rövid- és középtávú gazdasági sikerességének a kulcskérdése a rendelkezésre álló költségvetés és a gazdasági önállósodás lehetősége” (Kálmán – Nagy, 2017b). Ami a költségvetést illeti, ennek sarkalatos eleme lenne a Spanyolországtól megörökölt államadósság

mérete. Katalónia, saját gazdálkodása révén maga is rendelkezik bizonyos méretű államadóssággal, ehhez adódna hozzá tehát, az arányosság elvét követve, a spanyol államadósság „őket megillető“ része. Ennek pontos összegét persze nem könnyű megállapítani, tekintettel arra, hogy nehezen lehet a helyzetre vonatkozó analógiát találni a nemzetközi jogban. A szerzőpáros a csehszlovák szétválás példájára alapozva³⁶ arra a megállapításra jut, egyfajta demográfiai súlyt figyelembe véve, hogy amennyiben Katalónia lakossága Spanyolország összlakosságának 16 százalékát adja, úgy a kiválást követően a régió saját államadóssága is az anyaországénak 16 százalékával növekedne. Ez tetemes összeg lenne, mely rögtön komoly fejtörést okozna a katalán pénzügyi agytrösztöknek³⁷.

Az imént citált tanulmány azt is kétségbe vonja, hogy az önálló katalán állam profitálhatna-e - és ha igen, milyen mértékben - a Spanyolország által korábban kötött nemzetközi egyezményekből. Ahogy a fentiekben már megállapítást nyert, a szecesszionista narratíva által rendre emlegetett 1978-as bécsi egyezmény nem jelent megfelelő jogalapot a szerződések Katalóniára történő automatikus átültetésére, ennél sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy az új államnak minden egyes nemzetközi szervezettel új, személyre szabott megállapodásokat kellene kötnie³⁸. Ráadásul a legtöbb nemzetközi szervezet GDP-arányosan kér működési hozzájárulást tagjaitól, ami még ha tételesen, egyesével ezek nem is jelentenek nagy terhet, összességében azonban tetemes kiadásokat okozhat a katalán államkasszának.

Ami az ellátórendszert illeti, ezen a téren eleinte komoly előnyöket élvezne a katalán állam, ugyanis megszűnne az a jelenlegi, ezerszer is elátkozott

³⁶ „Ott az utódállamok a lakosság arányait figyelembe véve egyeztek meg a közös államadósság felosztásában.“ (Kálmán – Nagy, 2017b, 5. o.)

³⁷ Ugyanakkor azt is „fontos hangsúlyozni, hogy az államadósság - arányos - megöröklése mellett az új katalán államot ugyanúgy megilleti a spanyol állam által birtokolt vagyon és eszközök bizonyos része“. (Kálmán – Nagy, 2017b, 6. o.)

³⁸ Más kérdés, melyik szervezetnek kívánna tagja lenni Katalónia. Itt érdemes megjegyezni, hogy Spanyolországnak a NATO-hoz történő csatlakozása idején a katalán tartomány ellenezte a tagságot (Kálmán – Nagy, 2017b). Persze más lenne a felállás, ha a NATO-tagság híján az újonnan megalakuló állam védtelenné válna mind Spanyolországgal, mind Franciaországgal szemben.

kötelezettsége, nevezetesen hogy jelentős összegeket kell befizetnie a madridi központi költségvetésbe. Az így rendelkezésre álló többletforrásból azonban egy komplett és komplex - igazságügyi, pénzügyi, szociális - ellátórendszert kellene kiépítenie, amely nem csekély pénzmennyiséget emésztene fel. Itt kell megjegyezni, hogy ugyan az oktatást és az egészségügyet a jelenlegi autonómia-rendszer is tartományi hatáskörbe delegálja, ezen rendszerek fejlesztésére is rengeteget kellene költeni a katalán államnak, ha gazdaságilag is sikeres szeretne lenni.

Kálmán Szandra és Nagy Sándor Gyula tanulmányának egyik legérdekesebb felvetése az a kérdés, hogy globalizált világunkban mennyire lehet sikeres egy kis ország. Mint állítják, számos tanulmány azt igazolja, hogy „egy Katalóniához hasonló méretű állam gazdaságilag rendkívül sikeres lehet, azaz a megfelelő körülmények és politikai döntések hosszú távon kedvező végkimenetelt eredményezhetnek“ (Kálmán – Nagy, 2017b, 11. o.). Ennek, mint kifejtik, több oka is lehet. Egyrészt a gazdaságilag stabil kis országok államadóssága - gazdasági nyitottságuk és exportorientáltságuk miatt - többnyire alacsonyabb, másrészt a vállalatok is többnyire előnyben részesítik a kis államokat, mert ügyesen tudnak olyan szolgáltatásokra specializálódni, amelyek más, nagyobb országokban nem, vagy csak nagyon drágán érhetők el. Egy tanulmányra hivatkozva a szerzőpáros azt állítja, a szükséges körülmények megfelelő alakulása esetén Katalónia gazdaságilag stabilan jobb teljesítményre lenne képes, mint Spanyolország, ez pedig lényegében egybevág a függetlenségpárti szakértők véleményével.

Csak hogy az egész folyamat kulcsa itt a „körülmények megfelelő alakulása“. Ez az a pont, ahol a szecesszionista politikai retorika rendre elfelejt azzal az tényezővel kalkulálni, hogy vajon mennyire szabad vagy érdemes bízni a körülmények megfelelő alakulásában. Puigdemont nyilatkozataiban előszeretettel szokta Katalóniát a skandináv államokkal, elsősorban Dániával összehasonlítani (El Independiente, 2018), mondván „laboratóriumi körülmények között“ hasonló gazdasági erőt tudna képviselni a két régió. Ami nyilván igaz is, ha figyelmen kívül hagyjuk azt a nem mellékes körülményt, hogy Dániának nem kell egy

Spanyolországhoz hasonló anyaországgal együttműködni, illetve már jelenleg is tagja annak az integrációnak, ahová az önálló Katalónia tartozni szeretne.

A katalán politikusokéinál józanabb prognózisokkal számoló szakértők szerint önámítás kihagyni az egyenletből a kedvezőtlen körülményeket és az esetlegesen felmerülő akadályokat. Sőt, mint korábban láttuk, ez a gyakorlat kifejezetten kártékonynak is bizonyulhat, hiszen bőven alkalmas az elszakadásban hinni akaró naiv tömegek félrevezetésére. Mi azonban nem szeretnénk sem naivak, sem önámítók lenni, ezért nézzük meg, milyen elemei lehetnek egy olyan forgatókönyvnek, amely számol a felmerülő akadályokkal is.

Először is, és talán ez a legfontosabb szempont mind közül, kulcsfontosságú lenne a katalán gazdaság életképessége szempontjából, hogy az újonnan megalakuló állam tagja lenne-e az EU-nak, vagy legalább a hasonló kereskedelmi feltételeket biztosító Európai Gazdasági Térségnek. Ez utóbbi határain belül érvényesül ugyanis az a négy szabadságelv, az áruk, a személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgásának elve, amelyek - kiegészülve a vámmentes kereskedelem lehetőségével - elengedhetetlenül fontosak ahhoz, hogy egy Katalónia-méretű ország gazdasági növekedésre legyen képes.

A Külügyi és Külgazdasági Intézet szerzőpárosa tanulmányában több helyen is hivatkozik Nuria Bosch katalán közgazdász egy értekezésére, melyben azt fejtegeti, hogy Katalóniának - tekintettel arra, hogy Spanyolország EU-taggá válásával maga is elsajátította a tagság alapfeltételének számító *acquis communautaire*-t, azaz az uniós közösségi jogok halmazát, valamint megfelel a maastrichti kritériumoknak - lehetősége lenne az elszakadási tárgyalásokkal egy időben lefolytatni az uniós csatlakozási tárgyalásokat. Ahogy az a korábbiakban már megállapítást nyert, az uniós csatlakozásnak azonban vélhetően nem időbeli, hanem személyes akadályai lennének, azaz hiába tudná Katalónia viszonylag rövid idő leforgása alatt teljesíteni a csatlakozás feltételeit, ha egy vagy több tagállam megvétózná a csatlakozását.

Oriol Junqueras, a baloldali ERC vezetője, a Generalitat jelenleg is előzetes letartóztatásban lévő alelnöke egy 2017. októberi beszédében kifejtette, hogy ha a tagállamok meg is tagadják Katalóniától a csatlakozás lehetőségét, még mindig ott van számukra az EGT, melynek ugyanúgy tagjaivá válhatnak (El Mundo, 2017b). Csakhogy az Európai Gazdasági Térség esetében ugyanúgy az összes félnek kivétel nélkül beleegyezését kell adnia egy új államnak a térséghez való csatlakozásához, valamint az illető jelentkezőnek EU- vagy EFTA-tagnak kell lennie.

Persze létezik élet az EU-n és az EGT-n kívül is, ha gazdasági szempontból igen nehéz is. Katalónia exportjának közel kétharmada irányul az unió tagállamaiba (Kálmán – Nagy, 2017b), így ezen kereskedelmi kapcsolatok akár csak átmeneti elvesztése is rendkívül érzékenyen érintené az újszülött államot. Arról nem is beszélve, hogy a független Katalónia az uniós szerződések értelmében harmadik államnak minősülne a többi uniós tag szemében, így rögtön olyan vámok és vámjellegű korlátozások terhelnék bármelyik tagországgal való kereskedésüket, amilyen módfelett megnehezítenék a kereskedelmi kapcsolatok helyreállítását.

Érdekes kérdés az is, milyen fizetőeszköze lenne az újonnan megalakuló katalán államnak. Egyes vélemények szerint Katalóniának megérné tovább használni az eurót, akár olyan formában, ahogy azt Montenegró vagy Koszovó teszi, bár azt még a legderűlátóbb elemzők is elismerik, ennek hatalmas költségei lennének és hosszútávon nem lenne finanszírozható (El Periódico, 2014). Mások azonban elképzelhetőnek tartanak egy euró nélküli Katalóniát. A közgazdasági Nobel-díjas Joseph E. Stiglitz egy 2016-os konferencián kifejtette, Izland mintáját követve hosszú távon Katalónia is képes lenne az eurózónán kívül boldogulni (El Economista, 2016). Az egyébként is híresen euró-kritikus közgazdász szerint az a körülmény, hogy saját pénznemmel rendelkezik, Izlandnak csak segített a többi európai államnál hamarabb kimászni a 2008 utáni gazdasági világválságból.

Más szakértők szerint ugyanakkor egy új nemzeti valuta bevezetése - legalábbis eleinte bizonyosan - nehezen nyerné el a nemzetközi befektetők és hitelezők bizalmát és áttételesen csak tovább növelné a katalán kormány amúgy is magas

adósságterheit (Kálmán – Nagy, 2017b). Azt tehát a rendelkezésre álló elemzések alapján megállapíthatjuk, monetáris szempontból rövid távon semmiképp sem kecsegtet túlságosan pozitív jövőképpel egy független katalán állam eszméje.

Ezzel együtt a 2017. októberi eseményeket követően beindult Spanyolországban egy olyan folyamat is, amely szintén nem ígér sok jót a katalán gazdaság számára. A függetlenség egyoldalú kikiáltását követően rövid idő leforgása alatt 3000 közepes és nagyméretű vállalat tette át székhelyét Katalóniából Madridba, Valenciába, Bilbaóba vagy más spanyolországi tartományba, és az elvándorlás, ha le is lassult, azóta sem ért véget (El País, 2017). A spanyol sajtóban csak csendes bojkottnak nevezett folyamat már most is érezhető hatással van a katalán GDP-re, egy felülről irányított, hivatalos keretek között szervezett bojkott egyes elemzők szerint pedig hosszú távon akár 4 százalékos visszaesést és mintegy 130 ezer munkahely megszűnését is eredményezhetné (Kálmán – Nagy, 2017b). Egy ilyen „össz-spanyol“ bojkott értelemszerűen a fejlettebb katalán ágazatokat, az ipar, a kommunikáció és szállítás szegmenseit érinthetné a legérzékenyebben, komoly pénzügyi problémákat okozva a régiónak. Az előző fejezetben már megvizsgáltuk, milyen hatással lehet az elszakadáspárti politikai retorikára a katalán gazdaság visszaesése, az pedig egészen nyilvánvaló, hogy a gazdaság egészének jelentős visszaesése lényegében ellehetetlenítené a katalán állam működését.

A katalán vezetést egyelőre nem rettentí meg egy felülről irányított bojkott veszélye (El Confidencial, 2018a), pedig amennyiben megalakulna a független Katalónia, bizvást számolniuk kellene ezzel az eshetőséggel. Márpedig hiba lenne alábecsülni Spanyolország nemzetközi kapcsolatrendszerét. „Igaz ugyan, hogy a spanyolok nem tilthatnák meg a többi európai uniós államnak, hogy azok Katalóniával kereskedjenek, ha az érdekük úgy kívánja, ugyanakkor megkérhetnék őket erre az uniós tagállamok közötti szolidaritásra és az alapvető értékekre hivatkozva.“ (Kálmán – Nagy, 2017b, 22. o.) Persze mindez vélhetően közel sem okozna olyan nagy dilemmát az uniós tagállamok számára, ha Katalónia, ahogy fentebb megállapítást nyert, kívül kerülne az Európai Gazdasági Térségen, egyszersmind a vámmentes övezeten. Hiába jelenti Katalónia

lényegében az egyetlen szárazföldi összeköttetést a kontinentális Európa és az Ibériai-félsziget között, nem okozna olyan nagy nehézséget alternatív - értelemszerűen vízi - útvonalakat kiépíteni.

A gazdasági árnyékháború keretében az utóbbi hónapokban kibontakozóban van katalán oldalról egyfajta ellen-bojkott, egyelőre ez abban merül ki, hogy elszakadáspárti erők a közösségi média oldalain szólítják fel a katalánokat, ne vásárolják a régiót elhagyó cégek termékeit (El Confidencial, 2018a). Hosszú távon akár eredményes is lehetne egy ilyen kampány, amennyiben sikerülne a belső piacon helyettesítő termékeket találni vagy teremteni. Ugyanakkor szakértők arra is figyelmeztetnek, a katalán piac jelenleg olyannyira ki van szolgáltatva Spanyolországnak, hogy egy túlságosan explicit bojkott rövid távon összességében több kárt okozna, mint amennyi - zömmel emocionális szinten mérhető - eredménnyel járna.

5.3 Egy független Katalónia esélyei

A fenti gondolatok fényében összességében megállapítható, arra nagyon csekély - mondhatni a nullával egyenlő - esély mutatkozik, hogy Katalónia alkotmányos keretek között tudjon végleg és teljesen elszakadni Spanyolországtól, amennyiben a politikai vezetés a jövőben is kitartana ezen elhatározása mellett. Jóllehet, egy ideális forgatókönyv szerint, minden pozitív feltétel közrejátszásával megalakuló katalán állam - mely tehát megőrizné EU-tagságát, belül maradna a közös piac vámmentességet biztosító zónáján, valamint jogfolytonosságra tenne szert a Spanyolországot érintő lényegében összes nemzetközi szerződés és intézményi tagság esetében - már rövidebb távon is gazdaságilag sikeres tudna lenni, ennek megvalósulásához minden fél nyitottságára egyformán szükség lenne. Márpedig a békés elválás iránt sem politikai indíttatás nem mutatkozik a madridi központi vezetés részéről, de azt maga az 1978-as alkotmány is rendkívüli módon megnehezíti. Jogi és politikai értelemben tehát „tiszta“ keretek között belátható időn belül vélhetően nem fog létrejönni önálló Katalónia.

Amennyiben pedig a katalán vezetés az egyoldalú függetlenedés mellett döntene - ismét, tehát nem csupán fenyegetés formájában - az újonnan létrejött állam politikailag és jogilag egyaránt könnyen légüres térben találná magát. Jelenleg az ENSZ és az EU tagállamai is egyértelműen elzárkóznak attól, hogy tagjai közé fogadják az önálló Katalóniát, attól tartva, hogy azzal csak felszítanák a saját határaikon belül ilyen-olyan intenzitással lángoló szeparatista mozgalmak tüzeit. Ha pedig Katalónia az unión, egyszersmind a közös belső piacon kívül rekedne, rövid- és középtávon gazdaságilag is rendkívüli nehézségekkel kellene szembenéznie.

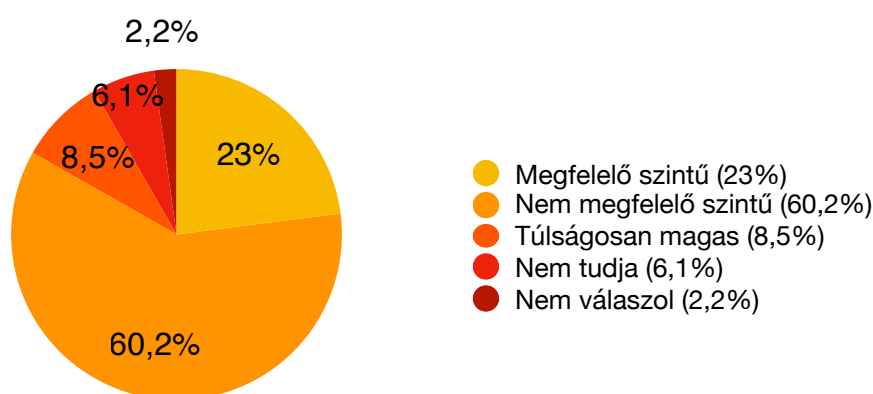
Mindezek értelmében véleményem szerint rövid távon sem kivitelezhetőnek, sem fenntarthatónak nem tűnik egy önálló katalán állam létrehozása és működtetése. Inkább azt lenne érdemes megvizsgálni, hogyan lehetséges a jelenlegi alkotmányos keretek között, azokon némileg változtatva elmozdulni egy optimálisabb megoldás irányába. Nem feltétlenül kell ehhez messzire mennünk, itt Európán belül is számtalan hasznos és könnyen a spanyol-katalán helyzetre adaptálható példa áll a rendelkezésünkre. A továbbiakban ezeket fogjuk megvizsgálni.

6. A SPANYOL-KATALÁN VISZONY JÖVŐJE

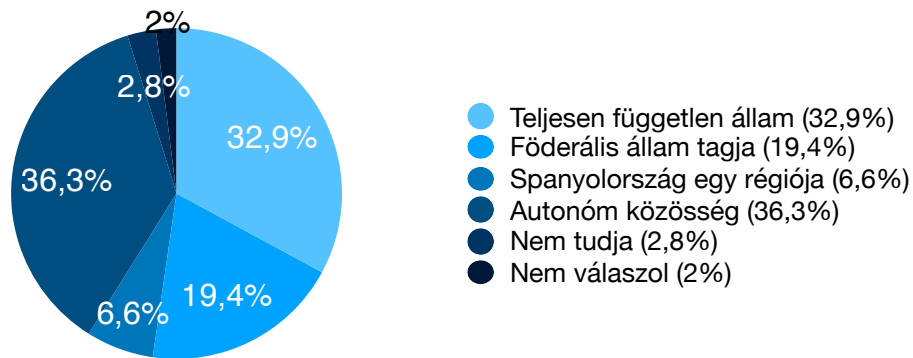
Láttuk tehát, hogy nemcsak Spanyolország határain belül, hanem azon kívül is rendkívül megosztott a közvélemény a katalán válság megítélésével kapcsolatban. Míg a feszültség kirobbanása előtt a nemzetközi diplomácia még feltűnő óvatossággal kezelte az eseményeket, az október 1-jei történések követően ez a távolságtartás látványosan megváltozott. Az aránytalan rendőri fellépést és a spanyol alkotmány megsértését mindenki egyformán elítélte, míg a függetlenség egyoldalú pseudo-kikiáltásakor immár az összes meghatározó politikai vezető fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy országa nem fogja elismerni Katalóniát önálló államként (Nagy, 2018).

Ugyanakkor az is egyértelműnek látszik, hogy Madrid azon taktikája, miszerint inkább nem vesz tudomást a forrongó indulatokról és az alkotmány mögé bújva lényegében lesöpri a katalánkérdést, nem a megoldás megtalálásának irányába hat. Időlegesen el lehet odázni a döntéseket, de sokkal dörzsöltebbek a katalán politikusok annál, hogy konkrét eredmények híján engedjék kialudni a függetlenségi mozgalom lángját.

Ehhez olyan nagyon sokat nem kell tenniük, ugyanis hiába mutatják azt a legutóbbi felmérések, hogy a katalán társadalom meglehetősen megosztott a végleges függetlenség kérdésében, azzal az ittelők nagy többsége egyetért, hogy Katalónia nem rendelkezik megfelelő szintű autonómiával. Az alábbi két ábrán (12. és 13. ábra) elég látványosan látszik ez az ellentmondásos helyzet:

12. ábra: A katalán polgárok véleménye az autonómia jelenlegi szintjéről
Forrás: Centre d'Estudis d'Opinió (2018)

13. ábra: A katalán polgárok preferenciája Katalónia államformáját illetően
 Forrás: Centre d'Estudis d'Opinió (2018)

Ahogy a számok mutatják, a katalánok 60 százaléka nem elégedett a jelenlegi alkotmány által biztosított jogkörökkel és változásokat sürgetne. Ez azonban nem jelenti magától értetődően azt, hogy ez a 60 százalék feltétlenül az önálló, független katalán államban látja a régió jövőjét: arra csupán a válaszadók kevesebb mint harmada voksolna, a legtöbben (36,3%) nem változtatnának a jelenlegi államszerkezeten, legfeljebb újratárgyalnák a jogkörök delegálását.

Hasonló eredményre vezetett ugyanennek a 2018. január 10-e és 30-a között végzett felmérésnek azon kérdése is, amely konkrétan arra kérdezett rá, támogatná-e a válaszadó egy teljesen független Katalónia létrejöttét. A válaszadók csupán 40,8 százaléka válaszolt igennel, 53,9 százalék nem pártolja a Spanyolországtól való végleges elszakadást (Centre d'Estudis d'Opinió, 2018). Ez tehát egyértelmű csökkenő tendenciát jelez a függetlenségpártiak számában, ami ismételten a kompromisszumos megoldás keresése irányába hat.

Annál is inkább, mert amennyiben sikerülne akár a jelenlegi alkotmányos keretek megreformálásával, akár egy föderatív átalakítással egyezsége jutni, az hosszú távra kifoghatná a szelet a szecesszionista politika világából és az elszakadás kérdése jó időre lekerülhetne a napirendről. A fenti számok egyértelműen azt jelzik, hogy a katalán lakosság nyitott lenne az alternatív megoldásokra, tehát nem mindenáron pártolják a Madriddal vívandó totális háborút.

Ugyanakkor azt is látnunk kell, a katalán nép egyelőre nem mozog kimondottan otthonosan az alternatív megoldások témájában. Az alkotmány föderalista jellegű

reformjában jelenleg csupán minden ötödik katalán látja a helyzet megoldását, a többség pedig megőrizné a jelenlegi kereteket³⁹. Részben a katalán politikai vezetés feladata lenne megismertetni őket a lehetséges alternatívákkal, ami nem is lenne olyan nehéz, hiszen bőven akad használható minta. Elég csak szétnéznünk Európában, és számtalan olyan működő autonómia-modellt láthatunk, amelynek bizonyos elemeit átemelve, a spanyol-katalán helyzetre adaptálva közelebb kerülhetnének a felek egy mindenki számára kielégítőbb megoldáshoz. Ehhez első lépésben próbáljuk meg elhelyezni Katalóniát a világon megtalálható több száz, egyenként eltérő és bonyolult felépítésű autonómia között.

6.1 Regionális Autonómia Index

Az Oxfordi Egyetem társadalomkutatói Liesbet Hooghe vezetésével kidolgoztak egy módszert, mely világszerte 185 működő autonómiát hasonlít össze és rangsorol végül a rendelkezésükre álló jogkörök mélysége és szélessége alapján (Hooge et al., 2016). Két alapvető szempont szerint osztályoznak, az egyik a *self-rule*, amely az adott autonómia intézményi szabadságának fokát méri, ideértve a rendelkezésre álló kompetenciákat, a fiskális önrendelkezést - ezt nevezhetjük esetünkben talán az autonómia szélességének - , a másik mérőszám pedig a *shared-rule*, mely a regionális kormány lehetőségeit mutatja a bilaterális és multilaterális kapcsolatait terén hozott döntések, a törvényhozás és az adók kezelése terén - ez a mutató jelezheti az adott autonómia mélységét. A két értékből tevődik össze az ún. Regionális Autonómia Index, mely végső soron megmutatja, egy adott skálán milyen mély és mennyire kiterjedt egy adott régió vagy kisebbség autonómiája.

A kérdésre, miszerint milyen szintű autonómiát biztosít Katalónia számára a jelenleg is érvényben lévő 1978-as statútum, a kutatás azt az eredményt adja, hogy a többi működő modellel összehasonlítva magas fokú, ám kétségkívül vannak gyengéi a rendszernek. A kompetenciák szintjén a legszélesebb döntési jogkörökkel a tanulmány szerint Québec, a svájci kantonok, valamint az ausztrál

³⁹ 6,6 százalék akár az autonóm státusról is lemondana - ők valószínűleg nem a katalán kormánypartok, hanem jó eséllyel a PP szavazói.

szövetségi államok rendelkeznek, Katalónia a közvetlenül utánuk következő csoportba kapott besorolást, a közepesnél valamivel jobb eredménnyel, már ami a fejlett demokráciákban működő autonómiák mezőnyét illeti. Az élvonalosokénál gyengébb pontszám a fiskális szabadság korlátozottságának köszönhető, gondoljunk csak a katalánok évtizedes sérelmére az adók beszedésének és felhasználásának lehetőségével kapcsolatban.

Ami a hatalmi ágakat illeti, a katalánok ebben a besorolásban az élmezőnybe tartoznak, hiszen két ág - törvényhozói hatalom, végrehajtói hatalom - is a kezükben összpontosul. Ugyanakkor ismételt meg kell jegyeznünk, hogy a demokratikus átmenet során létrehozott spanyol autonómia-rendszer az összes *comunidad autónoma* számára lehetővé tette az önálló törvényhozás és a saját kormány felállítását. A katalánok rosszul teljesítenek mindazonáltal a multilaterális kapcsolatok terén keletkező döntéshelyzetekben, ami rögtön érhetővé válik, ha arra gondolunk, hogy mennyire meg van kötve a kezük, akárha a többi spanyol tartománnyal összefogva is szeretnének Madrid ellenében keresztülvinni egy alkotmánymódosítást.

Összességében tehát Katalónia a lista élmezőnyében szerepel, azaz közvetlenül a legfejlettebb, legkiterjedtebb autonómiák - Québec, a svájci kantonok, az ausztrál és az amerikai államok - után következik a sorban, nagyjából Flandriával egy szinten, kicsivel Skócia előtt. Ezek mindegyike - főként a lista elején szereplő autonómiák, amelyeket talán pontosabb is lenne fél-autonómiáknak hívni, hisz jobbára mind föderatív vagy szövetségi államformák keretei között léteznek - nagyon más történelmi fejlődést megélő, eltérő alkotmányhagyományokkal rendelkező anyaországokban található, ezért meglehetősen nehéz lenne egyben Spanyolországra alkalmazni a működési modelljüket.

6.2 Működő autonómia-modellek Európában

Mégis, érdemes talán részletesebben is megismerkednünk néhány példával, hogy lássuk, merre milyen mozgástere lehetne a katalán autonómiának, ha a felek végül a kompromisszumos megoldás mellett döntenek. A québeci minta

elemzésétől én a jelen keretek között eltekintnék, tekintettel arra, hogy Kanadában egy tisztán szövetségi államberendezkedés honosodott meg, amely ugyan rendkívül széles jogköröket delegál a tartományoknak, ám a maga módján egy elég merev struktúrát képez, ráadásul nehezen lenne a jelenlegi keretek között átültethető Spanyolországra. De nem szükséges nagyon messzire mennünk ahhoz, hogy értelmezhető autonómia-modelleket találjunk.

Feröer: autonómia 900 km-re az anyaországtól

Ahogy korábban megállapítást nyert, Carles Puigdemont, a Generalitat önkéntes száműzetésben lévő ex-elnöke mindig is mintaállamként tekintett a skandináv országokra és igyekezett Katalóniát velük egy polcon elhelyezni, gazdasági és alkotmányos értelemben egyaránt, így aztán nem meglepő, hogy a dán-feröeri viszonyrendszer alakulását is igyekszik közelséggel figyelemmel követni. 2018 januárjában el is látogatott Koppenhágába, hogy egy gyors tapasztalatcsere erejéig találkozzon a feröeri parlament néhány képviselőjével, nem titkoltan persze azzal a szándékkal is, hogy szövetségeseket keressen otthoni ügyéhez (El Independiente, 2018).

Feröer esete annyiban hasonlít Katalóniáéhoz, hogy mindkét autonómia igen tág jogkörökkel rendelkezik, néhány kulcsfontosságú kérdésben azonban lényegi eltérés van a két modell között. Az Atlanti-óceán északi részén, Skócia és Izland között félúton található szigetcsoport hivatalosan a Dán Királyság részét képezi, azonban 1948 óta igen jelentős területi autonómiával bír (Andits, 2002). Ez leginkább annak köszönhető, hogy a második világháborút követően olyan elemi erővel tört fel a helyiekben a Dániától való elszakadás iránti vágy, hogy a dán kormány kénytelen volt a korábbinál szélesebb körű autonómiát engedélyezni nekik.

Jellemző a feröeri autonómia mélységére, hogy amikor az anyaország 1972-ben csatlakozni készült az Európai Gazdasági Közösséghez, a szigetcsoport lakói - a hasonló státuszt élvező Grönlanddal egyetemben - külön szavazhattak arról, ők is részei kívánják-e lenni az egyre szélesedő európai integrációnak. Feröer-szigetek akkor a kimaradás mellett döntöttek, ugyanis attól tartottak, hogy Brüsszel

rátenné a kezét a szigetcsoport exportjának 95 százalékát kitevő halászati bevételei jó részére (EU Observer, 2017). Grönland akkor még követte Dániát a szövetségbe⁴⁰.

A feröeri lakosság mindig is az önállóságot pártolta, ezt az ő esetükben a kulturális és társadalmi különbségeken túl a földrajzi távolság is kellően indokolja: a szigetcsoport Dániától mintegy 900 km-re található, így valóban nem meglepő, ha az itt élőkben nem alakul ki különösebb kötődés az anyaország felé. Feröeren jelen dolgozatom írásának idején is igen aktívan napirenden van az elszakadás kérdése: 2018. április 25-én üggyöntő népszavazást tartottak volna, amely egyben újabb kísérletnek ígérkezett a teljes körű önállóság megteremtésére. Puigdemont és csapata nyilván feszülten figyelte az eseményeket, ám legnagyobb bánatukra a referendumra végül nem került sor. A Løgtingban, Feröer-szigetek parlamentjében üléselő képviselőknek nem sikerült megegyezniük az új alkotmány szövegéről, így végül a népszavazást is minimum fél évvel elhalasztották (The National, 2018)⁴¹.

Pedig a méltatlanul ritkán emlegetett feröeri autonómia-modell jelen formájában is érdekes mintául szolgálhatna a katalánok számára: az 50.000 lakossal bíró miniállam Katalóniához hasonlóan saját törvényhozással és kormánnyal rendelkezik, ugyanakkor jelentős autonómiával bír a gazdasági döntések terén is. Grönlandhoz hasonlóan Feröer is önálló vámzónával rendelkezik, valamint szabad kezet kapott az anyaországtól saját kétoldalú kereskedelmi kapcsolatainak kiépítésében. A biztonság, a védelem, az igazságügy és a külpolitika területén Dánia nem delegált nekik jogköröket, ezekben az ügyekben továbbra is Koppenhága az illetékes (EU Observer, 2017).

⁴⁰ 1985 óta már Grönland sem tagja az EGK/EU-nak, ám Feröerhez hasonlóan rendelkezik kereskedelmi társulással.

⁴¹ A megegyezés nem ígérkezik egyszerűnek, az államot nagykoalíció formájában irányító unionista és a szeparatista erők évek óta képtelenek megegyezni az alkotmány szövegében. A fő konfliktusforrást az jelenti, hogy a szeparatizmus hívei az alkotmány szövegében hangsúlyozni szeretnék a Dániától való különállásukat, míg az unionisták szerint erre nincs szükség (EU Observer, 2017).

Az új alkotmány szövege - amelyben tehát egyelőre nem sikerült megegyezniük a képviselőknek -, jobban hangsúlyozná Feröer-szigetek Dániától való különállását, valamint lehetőséget adna arra, hogy önálló tagfelvételért folyamodhassanak olyan nemzetközi szervezeteknél, mint akár az Európai Unió (The National, 2018). Dánia - és talán ez az, amit Puigdemont a legjobban irigyel Feröertől - alapvetően nyitottnak mutatkozik a módosításokra, sőt, amennyiben sikerülne megszavazni az alkotmánymódosítást, egy későbbi időpontban a szigetország akár újra ügydöntő referendum keretében dönthetne végleges különválásáról.

Skócia: jogkörök delegálása helyett devolúció

Skócia már több ízben említésre került a dolgozat folyamán, minthogy különleges autonóm státusánál fogva szintén sok összehasonlítási alapot tud nyújtani. A skót autonómiát az 1707-es Unió Törvénytől eredeztetjük, mely lényegében létrehozta az Egyesült Királyságot. Látnunk kell azonban, hogy itt a spanyol-katalán egyesüléshez képest lényegi különbségek voltak, ugyanis itt Anglia és Skócia két külön törvény keretében előbb lemondott saját szuverenitásáról, tehát jogilag két egyenlő fél egyesüléséről volt szó (Kilátás, 2017)⁴². Ez azért nagyon fontos, mert a brit alkotmány ennek a lépésnek az eredményeként adott esetben kellően rugalmas tud lenni, például nem zárja ki egy függetlenségi népszavazás megszervezését.

Skócia esetében 1998 óta beszélhetünk egy olyan devolúciós folyamatról, amelynek keretében az Egyesült Királyság egyre komolyabb jogokról mond le a skótok javára, tehát az ország egyre nagyobb és nagyobb mértékű autonómiára tesz szert⁴³. Az ország, az alkotmány nyújtotta lehetőségekkel élve, 2014-ben egyszer már megrendezhetett egy teljesen törvényes referendumot a függetlenségről, akkor a többség a maradás mellett foglalt állást (Kilátás,

⁴² Igaz ez még akkor is, ha gazdaságilag vagy politikailag sem akkor, sem most nincsenek igazán egy súlycsoportban.

⁴³ Az Egyesült Királyságban mindazonáltal nem csupán Skócia irányában van egyfajta devolúciós folyamat, hanem Wales és kisebb mértékben Észak-Írország felé is (Kilátás, 2017).

2017).⁴⁴ Az elszakadás melletti érvek itt is hasonlóak, bár azt hozzá kell tennünk, Skócia azért messze nem jelentkezik olyan gazdasági súllyal az Egyesült Királyságon belül, mint Katalónia a Spanyolországgal szembeni viszonyrendszerben. Ezzel együtt a skótok is igényt tartanak a jelenleginél szélesebb gazdasági jogkörökre, különös tekintettel annak az olajmezőnek a felügyeletére, amely a skót partoknál húzódik és amelyet jelenleg az Egyesült Királyság ellenőriz (Kilátás, 2017).

Fontos látnunk, hogy érezhető különbség van a két központi hatalomnak, a madridinak és a londoninak a „rebellis régiók“ által támasztott igényekre adott válaszában: míg a briteknél egy devolúciós folyamatot látunk, amelynek keretében tehát mind több kompetencia kerül a skótok kezébe, addig a maga idejében a spanyol kormány egyáltalán nem úgy reagált a katalán követelésekre, ahogy londoni kollégáik tették, hanem mereven elzárkózott mindennemű reformtól. Még attól is, hogy Baszkföldéhez hasonló kompetenciákhoz juthasson Katalónia az adók beszedése és elköltése tekintetében. Ma már tudjuk, jó eséllyel akár csak egy ilyen lépéssel is jó időre le lehetett volna csillapítani a kedélyeket.

A skót helyzetbe érdekes fordulatot hozott a Brexit, azon ugyanis Skócia lakosságának 62 százaléka a bennmaradásra voksolt. Azóta már többször is felmerült egy újabb népszavazás megrendezése az elszakadás ügyében, a skót vezetén azonban egyelőre kivár: Nicola Sturgeon skót miniszterelnök legutóbbi nyilatkozataiban az unió és a londoni kormány tárgyalásaitól tette függővé, hogy 2018 őszén visszatérjenek-e a függetlenség témájához (Népszava, 2018).

Puigdemont elnökként mindazonáltal a skót különválás helyzetét is igen közről követi. A Brexitet követően több ízben is Skócia függetlensége, ugyanakkor uniós tagságának megőrzése mellett érvelt (Europapress, 2017), hangsúlyozva, hogy az Katalónia számára is precedensértékű lehetne. Az ex-elnök egy, az Egyesült Királyság devolutív, ám közben mégsem föderatív berendezkedését

⁴⁴ Ha úgy vesszük, az Egyesült Királyság alkotmányos berendezkedése ilyen szempontból is rugalmasabbnak tűnhet Spanyolországéhoz képest, hiszen egyáltalán lehetőséget teremtett arra, hogy egyik tagállama legális keretek között szavazhasson a különválásról.

lemásoló spanyol alkotmányrendszert is elképzelhetőnek tartana, ám ennek létrejöttére - már csak az igencsak eltérő történelmi hagyományok okán is - vajmi csekély esély mutatkozik.

Koszovó: önállóság vér és verejték árán

Koszovó neve is több ízben felmerült már értekezésem során, ahogy a katalán politikai vezetők is előszeretettel hivatkoznak a balkáni miniállam példájára, mint egy olyan országéra, amely már sikerrel kivívta függetlenségét. A 90 százalékban albánok lakta térség - a Vajdasággal egyetemben - autonóm területként létezett az egykori Jugoszláviában, mielőtt Szlobodan Milosevics volt szerb államfő a délszláv háború hajnalán fel nem függesztette a két térség jogviszonyát (Diario Crítico, 2017). A sorozatos etnikai tisztogatások következtében az ENSZ és a NATO részben felügyeletük alá vonta Koszovót, mely végül 2008-ban egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét, melyet a hágai Nemzetközi Bíróság jóváhagyott.

Szerbia a bejelentés másnapján érvénytelennek nyilvánította a határozatot és a mai napig sem ismerte el Koszovó státuszát, amely igazán sosem került végleges tisztázásra. A nagy nemzetközi intézmények és szervezetek legtöbb tagállama elismeri ugyan Koszovó függetlenségét, sokan azonban - köztük Spanyolország, Kína és Oroszország - nem hajlandó ratifikálni a területet önálló államként. Bár a katalán politikai diskurzus gyakran hivatkozik Koszovóra, azt látnunk kell, hogy Koszovó nemzetközi elfogadása mögött az esetek többségében meghúzódik egyfajta szolidaritás a délszláv válság során a koszovói népet ért szenvedések miatt. Éppen ezért az a katalán narratíva, mely szerint egy egyoldalú függetlenség-kikiáltás esetén őket is megilletné a nemzetközi közösség - és a Nemzetközi Bíróság - nagyarányú jóváhagyása (Diario Crítico, 2017), legalábbis erkölcsileg megkérdőjelezhető. Az pedig nyilván senkinek sem érdeke, és a 21. századi Európában szerencsére nem is igazán reális, hogy a délszláv válsághoz hasonló háborús előzményeket követően kelljen Katalóniának a nemzetközi közösség elfogadását kérnie.

Bajorország: a föderális államszerkezet példája

Említés szintjén mindenképp érdemes kitérni a német tartományi rendszerre, mely sokkal inkább egy föderális berendezkedést mutat, mint a spanyol autonóm közösségeké, de éppen emiatt lehet érdekes példa. A német tartományok amolyan félszuverén államokként működnek, melyek bonyolult jogrendszeren keresztül egyesülnek a szövetségi köztársaság ernyője alatt. Hogy megértsük, miért és hogyan illeszkednek ezek a lényegében önállóan működő államok egy nagyobb szövetségbe és hogyan tud működőképes lenni a rendszer, az önmagában egy önálló tanulmányt igényelne, esetünkben maradjunk annyiban, hogy itt is jórészt a történelmi hagyományokra kell alapoznunk az érvelést és az államszerkezet több évszázadon átívelő fejlődéstörténetében kellene keresnünk a választ.

Bajorország helyzete mindazonáltal több szempontból is rendkívül hasonló Katalóniáéhoz. GDP-je messze meghaladja a többi német tartományét, ezáltal ők is a gazdasági ellátórendszer nettó befizetőinek minősülnek, saját törvényhozással és kormánnyal, saját tartományi rendőrséggel és saját nyelvvéssel rendelkeznek (La Información, 2016). Ráadásul náluk is létezik szecesszionista mozgalom, azonban az messze nem olyan erőteljes, mint a katalán.

A bajorok nagy többsége ugyanis a legkevésbé sem szeretne elszakadni Németországtól. Ennek az oka pedig a leginkább az lehet, hogy az itt élők nagyjából ugyanolyan mértékben vallják magukat bajornak, mint németnek (La Información, 2016). Ennek megértéséhez ismét a történelemkönyvekhez kell nyúlnunk, a bismarcki német egyesítéskor ugyanis éppen az a nézet volt az integráció előmozdítója, hogy az önálló államok együtt sokkal sikeresebbek lehetnének. Itt is ugyanazokba az argumentumokba futunk tehát bele, mint Skócia vagy Koszovó esetében: eltérő fejlődéstörténet, más viszonyulás az anyaországhoz. Egy az egyben legalábbis rettentő nehéznek tűnik a német mintát átültetni Spanyolországra, de mindenképp érdemes lenne a politikai döntéshozóknak mélyebben foglalkozniuk a témával.

6.3 A katalán válság hatása a határon túli magyarság autonómia-törekvéseire

Egy rövid kitekintés elejéig érdemes szót ejteni a határainkon túl élő magyar kisebbségekről, habár ez a kérdés csak igen távolról érinti dolgozatom témáját. Nagy különbség ugyanis a katalánok helyzetéhez képest, hogy a határon túli magyarok esetében kivétel nélkül személyi elvű autonómiákról kell beszélnünk. (Kántor, 2013) Ráadásul, míg a fentebb tárgyalt területek viszonylag komoly gazdasági erővel rendelkeznek, ami a katalánok esetében is a függetlenségi törekvések egyik motorját jelenti, a külhoni magyarok által lakott területek gazdasági szempontból többnyire nem képviselnek olyan súlyt, hogy arra ilyen értelemben alapozni lehessen. Ezen területek közül a Romániában élő magyar kisebbségek állnak talán a legközelebb ahhoz, hogy - Székelyföld vagy Erdély zászlója alatt - egy széleskörűbb területi autonómiát hozzanak létre, köszönhetően az adott területen élő magyarok nagy számának⁴⁵, ám a többségi román lakosság és az autonómiát élesen elutasító bukaresti kormány mellett erre igen kevés esély mutatkozik, napjainkban nem is igazán van napirenden (Kilátás, 2017).

Ezzel együtt a katalánkérdés nem hagyja, nem is hagyhatja érintetlenül a magyarországi nemzetpolitikát. A spanyol autonómia, azon belül a katalán minta évtizedekig egyfajta elérendő célként lebegett a határon túli magyar közösségek előtt. A külhoni magyarság, amikor a spanyol mintára hivatkozik, akkor elsősorban azokra a lehetőségekre, kompetenciákra gondol, amelyek a döntéshozatal, illetve a nemzeti identitás megőrzése, a magyar nyelv, a magyar nemzetiség fennmaradását segítik elő, ebben a tekintetben az említett és tárgyalt példák - elsősorban tehát a katalán vagy a baszk minta, illetve a dél-tiroli németek autonómiája - mindenképp iránymutatóak lehetnek. Már csak azért is, mert az minden ilyen autonóm kisebbség számára alapvető kiindulópont, hogy az oktatási kérdést az adott autonómián belül rendezzék, de a nyelvhasználat, az

⁴⁵ A 2011-es népszámlás adatai szerint „mintegy hat és fél millió fő a tágran vett Erdély lakossága (ideértve a partiumi és a bánáti megyéket is). Ezeken az erdélyi területeken a lakosság szűk háromnegyede vallotta magát románának, mintegy 19%-a magyarnak.” (Kántor, 2013: 93. o.)

anyanyelv hivatalos formában való használata szintén kardinális kérdés (Kilátás, 2017).

Mindenképpen érdekes megnézni, hogy a magyar diplomácia mindezek fényében hogyan viszonyul a katalánkérdéshez. A Magyar Kormány mindjárt a katalán függetlenség kikiáltásának másnapján kijelentette, hogy Katalónia ügyét spanyol belügynek tekinti (Origo, 2017). Nagyon mást nem is tehettek, hiszen a nemzetközi közösség részéről ez volt az egyértelmű elvárás. Hiába ismeri el Magyarország Koszovó függetlenségét, ott - mint azt fentebb láthattuk - elsősorban egyéb szempontok játszottak közre a ratifikációban.

Azt azonban látnunk kell, hogy amennyiben Katalónia bármikor is függetlenedne, akkor ezt a szomszédos országok - Szlovákia, Románia - azonnal felhasználná a területén élő magyar kisebbségek jogköreinek szűkítésére. Ilyen értelemben tehát, ha úgy tetszik, a katalán függetlenségi mozgalom nem igazán szolgálja a magyar kisebbségek autonómia-törekvéseit. Így akár ügyes taktikának is felfoghatjuk a különböző konfliktushelyzetekre adott hivatalos magyar választ: Koszovó függetlenségének elfogadása pozitív üzenet lehetett a határon túli magyar közösségek irányában, Katalónia függetlenségének elutasítása pedig a környező államok számára lehetett egy megnyugtató jelzés, már amennyiben nincs szükség a magyar kisebbségek jogköreinek csorbítására.

Összességében azt láthatjuk, hogy a nemzetiségi kérdés ismét terítékre került Európában, a közeljövőben - ahogy ezt az elhúzódó, de semmiképp le nem zárult feröeri eset és, magától értetődően, a folyamatosan fortyogó katalán példa is mutatja - fontos és rendkívül izgalmas fejlemények várhatóak a képviseleti politika terén. Hogy konkrétan a katalán válság esetén melyek azok a lehetséges megoldások, melyek talán mindkét fél számára kielégítőek lehetnek, azt dolgozatom záró fejezetében kívánom összefoglalni.

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

Rövid idő alatt igen nagy utat járt be a katalán függetlenség ügye, jelen szakdolgozatomban igyekeztem megmutatni azt az ívet, amely társadalom- és gazdaságtörténetileg elvezetett a mostani helyzethez. Montserrat Gibernau, ahogy az ötödik fejezetben hivatkoztam rá, előttem már kitűnően összeszedte azokat a főbb motívumokat, amelyek a katalán szecesszionista mozgalom jelenkori fellángolása mögött húzódnak meg (Gibernau, 2013). Osztom azt a vélekedést, hogy a kétezres évek elejének madridi politikai narratívája, az alkotmány reformja iránt katalán részről keletkezett - sok szempontból nagyon is jogos - igények ilyen kegyetlen formában történő lesöprése indokolatlan mélyütés volt a katalán néplélek számára.

Ahogy a Rajoy-kormánynak is van felelőssége abban, hogy tovább mélyült a szakadék Madrid és Barcelona között, mert bárminemű problémafelvetés elől az alkotmány mögé menekülnek és arra hivatkoznak, hogy annak értelmében nincs miről beszélni. De ugyanígy hatalmas felelősség terheli a katalán politikai elitet is, akik, mint láttuk, minden lehetséges argumentumot az indulatok felkorbácsolásának rendelnek alá. Véleményem szerint egyértelmű, hogy az egyébként valóban kitűnő gazdasági mutatókat az elszakadáspárti politikai narratíva arra használja, hogy egy önálló Katalónia életképessége mellett érveljen, miközben a számokból világosan látszik, hogy gazdaságilag nem könnyen lenne fenntartható egy független katalán állam.

Ezzel együtt a jelenkori elszakadáspárti politikai narratívában nem nagyon találkozunk más célokkal, mint a teljes függetlenség kivívása. Miközben bőven léteznének más alternatívák, amikkel meg lehetne ismertetni a könnyen befolyásolható szavazói rétegeket is, de fontosabbnak érzem a katalán politikai elit részéről önnön történelmi súlyuk minél magasabbra emelését, mint a tényleges és használható megoldás keresését.

Nehéz lenne vitatkozni azzal az általános vélekedéssel, hogy párbeszédre van szükség a két fél között, és hogy a megoldás keresését az mozdítaná elő, ha

leülnének és beszélgetnének egymással. Odáig azonban nagyon kevesen merészkednek, hogy azt is megmondják, miről kellene szólniuk ezeknek az eszmecseréknek. Véleményem szerint az Unió túlságosan óvatosan közelít a problémához, de ha jobban belegondolunk, nagyon mást nem tehetnek. Nem foglalhatnak állást egyértelműen a spanyol kormány mellett, legalábbis túl azon, hogy elutasítják az amúgy jogilag valóban vállalhatatlan katalán függetlenség kérdését. Azzal ugyanis legitimálnák azt az elzárkózó taktikát, amit Madrid követ a válság kezelése terén, és ami, lássuk be, valóban nem segíti a közös hang megtalálását. De ugyanígy, nyilvánvaló okokból, a katalán kezdeményezés mögé sem állhat be, mert azzal azt kockáztatná, hogy szerte Európában felerősödnek a függetlenségi törekvések.

És hogy miről is kellene szólnia egy konstruktív politikai párbeszédnek? Nyilvánvalóan arról, hogy hogyan kellene átalakítani, kibővíteni, vagy akár teljesen megváltoztatni az 1978-as alkotmányra és az ahhoz kapcsolódó autonómia státútumokra épülő államrendszert. Mert egyértelmű számomra, hogy mindkét félnek a spanyol állam adta kereteken belül kellene megtalálnia a maga boldogságát. Nem tartom kivitelezhetőnek - rövid távon legalábbis semmiképp sem - az önálló katalán állam eszméjét, egyúttal elkerülhetetlennek tartom azt, hogy a jelenlegi, területi autonómiák hálózatának szövetéhez hozzá kelljen nyúlni.

Követhető példa van, ha szerkezetileg talán kevésbé is, hiszen mind a skót, mind a feröeri, mind a koszovói, mind pedig a bajor példa mögé oda kell tennünk az adott nép fejlődéstörténetét, hogy megértsük az adott rendszer működési elvét. A szemlélet tekintetében azonban mindenképp lenne mit átvenni ezektől az országoktól. A brit szisztéma rugalmassága, a dán autonómia-rendszer nyitottsága, a németek identitástudata mind-mind követendő példa lehet a maga nemében.

A spanyol állam egyszer, az 1978-as alkotmánnyal és az ahhoz kötődő autonómia státútumok rendszerével már megmutatta, hogy képes olyan struktúrában gondolkodni, amely egyszerre köt össze nagyon eltérő történelmi fejlődésen áteső, de valahol mégis összetartozó népeket, miközben lehetőséget

ad számukra identitásuk megőrzésére, ápolására, erősítésére. Az az autonómia-rendszer, amely a demokratikus átmenet során kiépítésre került, minden kétséget kizáróan történelmi léptékben is meghatározó jelentőségű, példaértékű volt.

Itt lenne az ideje, hogy gondos gazdaként a spanyol állam ismét hozzányúljon és a XXI. század sajátos igényeihez igazítsa, kibővítse és testre szabja azt. Vagy épp, egy újabb történelmi jelentőségű lépés keretében, egy föderális, szövetségi rendszert ültessen a helyébe, amelyben úgy teljesülhetne a tartományok lakóinak saját nemzeti identitásuk megélése iránti évszázados vágya, hogy közben nem szűnnének meg egy minden szempontból nagy nemzet, a spanyol nemzet tagjainak lenni.

IRODALOMJEGYZÉK

ACEMOGLU, Daron – ROBINSON, James (2012): *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, Crown Publishers, 2012, ISBN: 9789633041093

ANDITS Petra (2002): *Nemzeti identitás a Feröer-szigeteken*, MTA Politikai Tudományok Intézete Etnoregionális Kutatóközpont, 2002

BALCELLS, Laia (2013): *Mass Schooling and Catalan Nationalism*, Nationalism and Ethnic Politics, 19, 2013, Taylor & Francis Group, ISSN: 1353-7113, 467-486. o.

BERKICS Erika (2010): *Spanyolország történelmi nemzetiségei és régiói*, Külügyi Szemle 2010/3, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 1587-9089

BOLSA DE BARCELONA (2014): *Cataluña y España en cifras*, Bolsa de Barcelona, Servicio de Estudios, 2014

DABIS Attila (2012): *Dél-Tirol autonómia-statútuma*, Magyar kisebbség - Nemzetpolitikai szemle, XVII. évfolyam, 2012/2-3., Jakabffy Elemér Alapítvány, 43-95. o.

DOMONKOS Endre (2008): *Nemzetközi autonómia-modellek és kisebbségi kérdés - A katalán regionális autonómia és tapasztalatai*, Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2008

GUIBERNAU, Montserrat (2014): *Prospects for an Independent Catalonia*, International Journal of Politics, Culture & Society 27/1, ISSN: 0891-4486, 5-23. o.

HOOGHE, Liesbet – MARKS, Gary – SCHAKEL, Arjan: *Measuring Regional Authority: A Postfunctionalist Theory Of Governance, Volume I*, Oxford University Press, 2016, ISBN: 9780198728870

KÁLMÁN Szandra – NAGY Sándor Gyula (2017a): *A katalán függetlenség ára (1.): Jogi és politikai vonatkozások*, KKI-Tanulmányok 2017/4, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2064-9460

KÁLMÁN Szandra – NAGY Sándor Gyula (2017b): *A katalán függetlenség ára (2.): Gazdasági és pénzügyi vonatkozások*, KKI-Tanulmányok 2017/6, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2064-9460

KÁNTOR Zoltán szerk. (2013): *Nemzetpolitikai alapismeretek közszolgálati tisztviselők számára*, Nemzetpolitikai Kutatóintézet, 2013, ISBN: 9786155344459

KÁNTOR Zoltán szerk. (2014): *Autonomies in Europe: Solutions and Challenges*, L'Harmattan, Budapest, 2014, ISBN: 9789632368672

KÁRPÁT (2012): *Autonómia modellek - Elmélet és gyakorlat az Európai Unióban*. A Kárpátmedencei Magyar Képviselők Fórumának háttérdokumentuma, Önkormányzati Szemle, 2012/1-2., 46-62. o.

KESZTHELYI Éva (2009): *Kettős identitás és politika kapcsolata Belgiumban*, Külügyi Szemle 2009/2, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2060-4904, 88-116. o.

NAGY Sándor Gyula – SZABÓ Barnabás (2015): *Európa következő állama a független Katalónia?*, Külügyi Szemle 2015/4, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2060-4904, 76-93. o.

NAGY Sándor Gyula (2015): *A katalán választások eredménye és a függetlenség ára*, KKI Elemzések 2015/37, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2416-0148

NAGY Sándor Gyula (2017): *A katalán népszavazás következményei*, KKI Elemzések 2017/18, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2416-0148

NAGY Sándor Gyula (2018): *A katalán parlamenti választások eredményei és következményei*, KKI Elemzések 2018/03, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2416-0148

SIPOS Katalin (2009): *Katalónia és a „nemzetté válás“ alkotmányos folyamata*, in: Szarka László (szerk.): *Etnopolitikai modellek a gyakorlatban*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet, 2009, ISBN: 0609001158996, 79-90. o.

SIPOS Katalin (2013): *Katalónia: az autonómia-statútum 2006-os reformja*, Kisebbségkutatás 22/1, Lucidus Kiadó, ISSN: 1215-2684, 60-90. o.

TORTELLA, Gabriel (2017): *Catalonia in Spain: History and myth*, Palgrave Studies in Economic History, ISBN: 9783319549507

UGRÓSDY Márton (2015): *Az új brit kormányra váró kihívások*, KKI Elemzések 2015/18, Külügyi és Külgazdasági Intézet, ISSN: 2416-0148

VIZI Balázs (2014): *Does European Integration Support the Minority Quest for Autonomy? Minority claims for self-government and devolution processes in Europe*, in: Kántor Zoltán (szerk.): *Autonomies in Europe: Solutions and Challenges*, L'Harmattan, Budapest, 2014, ISBN: 9789632368672, 25-35. o.

ONLINE FORRÁSOK JEGYZÉKE:

Az összes online forrás elérhető volt 2018.05.10-én.

24.HU (2015): *Koszovó orrára koppintott az UNESCO*, 2015.11.09., <https://24.hu/kulfold/2015/11/09/koszovo-orrara-koppintott-az-unesco/>

ABC (2017): *Cronología del 20 de septiembre, un día crítico para el independentismo catalán*, 2017.09.20, http://www.abc.es/espana/abci-cronologia-20-septiembre-critico-para-independentismo-catalan-201709201502_noticia.html

ABC (2018): *La crisis política restará siete décimas de crecimiento a la economía catalana en 2018*, 2018.02.13., http://www.abc.es/espana/catalunya/economia/abci-crisis-politica-restara-siete-decimas-crecimiento-economia-catalana-2018-201802121347_noticia.html

ACEMOGLU – ROBINSON (2014): *What's the problem with (Spanish) Catalunya?*, 2014.03.04., <http://whynationsfail.com/blog/2014/3/4/whats-the-problem-with-spanish-catalunya.html>

BBC (2017a): *El rey Felipe VI de España acusa al gobierno de Cataluña de una "deslealtad inadmisibile" y califica de contrario a la democracia el referéndum independentista*, 2017.10.03., <http://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-41492921>

BBC (2017b): *Catalan crisis: Puigdemont addresses region's future*, 2017.10.10., <http://www.bbc.com/news/world-europe-41562155>

CENTRE D'ESTUDIS D'OPINIÓ (2018): *Encuesta sobre contexto político en Catalunya*, Generalitat de Catalunya, 2018, <http://ceo.gencat.cat/ca/barometre/detall/index.html?id=6508>

DIARIO CRÍTICO (2017): *Procesos independentistas: de Cataluña a Kosovo, pasando por Islas Feroe, Québec y Australia Occidental*, 2017.09.14., <https://www.diariocritico.com/comparativa-procesos-independentistas-cataluna-kosovo-islas-feroe-quebec-australia-occidental>

EL CONFIDENCIAL (2017): *La UE da la espalda a Cataluña y pide a España que use "argumentos, no fuerza"*, https://www.elconfidencial.com/mundo/2017-10-27/independencia-cataluna-reaccion-union-europea_1468102/

EL CONFIDENCIAL (2018a): *Boicot a los productos de fuera de Cataluña y a las empresas que se fueron*, 2018.01.27., https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2018-01-27/boicot-campana-contra-productos-espanoles-empresas-salieron-cataluna_1512243/

EL CONFIDENCIAL (2018b): *El Gobierno obligará a impartir castellano en un colegio por municipio de Cataluña*, 2018.02.20., https://www.elconfidencialdigital.com/politica/Gobierno-obligara-castellano-municipio-Cataluna_0_3097490242.html

EL CONFIDENCIAL (2018c): *Puigdemont: para lograr la república en España hay que apoyar la república catalana*, 2018.04.14., https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2018-04-14/puigdemont-para-lograr-republica-en-espana-hay-que-apoyar-republica-catalana_1550048

EL ECONOMISTA (2016): *Stiglitz: "Una Cataluña independiente y fuera del euro sería muy viable"*, 2016.10.07., <http://www.economista.es/economia/noticias/7876743/10/16/Stiglitz-Una-Cataluna-independiente-y-fuera-del-euro-seria-muy-viable.html>

EL DIARIO (2017): *¿Cuánto autogobierno tiene Cataluña?*, 2017.10.30., https://www.eldiario.es/piedrasdepapel/autogobierno-Catalunya_6_702789750.html

EL INDEPENDIENTE (2018): *Las incontables diferencias entre Cataluña y el independentismo de las Islas Feroe*, 2018.01.23., <https://www.elindependiente.com/politica/2018/01/23/diferencias-cataluna-puigdemont-independentismo-islas-feroe/>

EL MUNDO (2017a): *Europa condena la violencia en el 1-O y exige diálogo*, 2017.10.01., <http://www.elmundo.es/espana/2017/10/01/59d13625e2704ef9528b460a.html>

EL MUNDO (2017): *Europa cierra la última puerta del mercado común a una Cataluña independiente y desmiente a Junqueras*, 2017.10.17., <http://www.elmundo.es/economia/macroeconomia/2017/10/17/59e5036d468aeb11098b4613.html>

EL NACIONAL: *Independentistas, federalistas y anticapitalistas de 1873*, 2016.06.12., https://www.elnacional.cat/es/cultura-ideas-artes/la-republica-federal-catalana-de-1873-independentistas-federalistas-y-anticapitalistas_104519_102.html

EL PAÍS (2010): *Decenas de miles de catalanes se echan a la calle contra el recorte del Estatuto*, 2010.07.10., https://elpais.com/elpais/2010/07/10/actualidad/1278749824_850215.html

EL PAÍS (2014a): *El 81% de personas voten sí a la independència de Catalunya*, 2014.11.10., https://cat.elpais.com/cat/2014/11/09/catalunya/1415542400_466311.html

EL PAÍS (2014b): *El no a la independencia de Cataluña gana al sí por primera vez desde 2012*, 2014.12.19., https://elpais.com/ccaa/2014/12/19/catalunya/1418984873_128596.html

EL PAÍS (2015a): *La ruptura de CiU da vía libre a Mas para volcarse en su plan soberanista*, 2015.06.18, https://elpais.com/ccaa/2015/06/18/catalunya/1434618723_909552.html

EL PAÍS (2015b): *Los independentistas ganan las elecciones y pierden su plebiscito*, 2015.09.28., https://elpais.com/ccaa/2015/09/27/catalunya/1443387513_045607.html

EL PAÍS (2015c): *Cataluña ve a Kosovo como modelo de reconocimiento internacional*, 2015.11.09., https://politica.elpais.com/politica/2015/11/08/actualidad/1447008351_205352.html

EL PAÍS (2017): *Más de 3.000 empresas han llevado su sede fuera de Cataluña desde el referéndum*, 2017.12.13., https://elpais.com/economia/2017/12/13/actualidad/1513180672_824521.html

EL PERIÓDICO (2014): *El Consell de la Transició cree que Catalunya podría mantener el euro aun fuera de la UE*, 2014.07.14., <https://www.elperiodico.com/es/politica/20140714/consell-asesor-transicio-nacional-euro-moneda-catalunya-independiente-3378045>

EL PERIÓDICO (2017): *Resultados del referéndum en Catalunya: con datos por municipios, comarcas y provincias*, 2017.10.06., <https://www.elperiodico.com/es/politica/20171006/resultados-referendum-cataluna-2017-6319340>

EL PERIÓDICO (2018): *Roger Torrent: así es el nuevo 'president' del Parlament de Catalunya*, 2018.01.17., <https://www.elperiodico.com/es/politica/20180117/perfil-roger-torrent-presidente-parlament-catalunya-6558051>

EU OBSERVER (2017): *Faroes look at self-determination and closer EU relations*, 2017.02.15., <https://euobserver.com/nordic/136918>

EUROPAPRESS (2017): *Puigdemont dice que "lo que vale para Escocia vale para Catalunya" sobre seguir en la UE*, 2017.04.01., <http://www.europapress.es/catalunya/noticia-puigdemont-dice-vale-escocia-vale-catalunya-seguir-ue-20170401185506.html>

FIGURES OF CATALONIA (2018), *Generalitat de Catalunya, Institut d'Estadística de Catalunya*, 2017, ISSN: 2014-8593, <http://www.idescat.cat/cataleg/?tc=c&idp=88&lang=es>

GUIBERNAU, Montserrat (2013): *Secessionism In Catalonia: After Democracy*, *Ethnopolitics* 2013/12, 368-393.o, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449057.2013.843245>

KILÁTÁS A HEGYRŐL (2017): *A függetlenségi népszavazás után - Quo vadis Katalónia?*, KKI Podcast, 2017.10.12., *Külügyi és Külgazdasági Intézet*, <http://kki.hu/hu/podcast/kki-podcast-2017-15-a-fuggetlensegi-nepszavazas-utan-quo-vadis-katalonia/15>

LA INFORMACIÓN (2016): *¿Por que Baviera no quiere la independencia a pesar de ser como Cataluña?*, 2016.02.15., <https://www.lainformacion.com/politica/partidos/politica/>

[elecciones/por-que-baviera-no-quiere-la-independencia-a-pesar-de-ser-como-cataluna_di4lfdzrebrxmdoqxlg9e5](#)

LA RAZÓN (2018): *España, abrumadoramente monárquica: El 76,2% cree que Felipe VI es un buen Rey*, 2018.01.07., <https://www.larazon.es/espana/espana-abrumadoramente-monarquica-KC17378406>

LA VANGUARDIA (2011): *Bombardeos sobre Barcelona*, 2011.10.29., <http://www.lavanguardia.com/politica/20111029/54236574012/bombardeos-sobre-barcelona.html>

LA VANGUARDIA (2015): *El plan de Mas y Junqueras topa con la CUP*, 2015.09.29., <http://www.lavanguardia.com/politica/elecciones-catalanas/20150929/54437728234/elecciones-catalanas-mas-junqueras-cup.html>

LA VANGUARDIA (2016): *Puigdemont destaca la fortaleza económica catalana malgrat que el govern espanyol ha “negligit” envers Catalunya*, 2016.11.17., <http://www.lavanguardia.com/vida/20161117/411948030256/puigdemont-destaca-la-fortalesa-economica-catalana-malgrat-que-el-govern-espanyol-ha-negligit-envers-catalunya.html>

LIBRE MERCADO (2015): *El balance de los últimos 35 años en Cataluña: cuanto más nacionalismo menos prosperidad*, 2015.09.15., <https://www.libremercado.com/2015-09-15/el-balance-de-30-anos-de-nacionalismo-catalan-en-cifras-1276556939/>

LIBRE MERCADO (2017): *Cataluña, una región rica, pero cuyo peso en el PIB se mantiene estancado*, 2017.11.25., <https://www.libremercado.com/2017-11-25/cataluna-una-region-rica-pero-cuyo-peso-en-el-pib-se-mantiene-estancado-1276609699/>

MÚLT-KOR (2014): *Így veszttette el Katalónia az önállóságát*, 2014.09.10., https://multkor.hu/20140910_igy-vesztette-el-katalonia-az-onallosagat

NÉPSZAVA (2018): *Brexit - A skót kormányfő továbbra is a függetlenség mellett*, 2018.01.14., <http://nepszava.hu/cikk/1150228-brexit---a-skot-kormanyfo-tovabbra-is-a-fuggetlenseg-mellett>

NOTICIAS (2016): *En 15 fechas: cronología del proceso independentista catalán*, 2017.10.27., <http://noticias.perfil.com/2017/10/27/en-15-fechas-cronologia-del-proceso-independentista-catalan/>

ORIGO (2017): *Szijjártó: Spanyol belügy a katalán függetlenség kikiáltása*, 2017.10.28., <http://www.origo.hu/nagyvilag/20171028-katalan-valsag-szijjarto-spanyol-belugy-a-katalan-fuggetlenseg-kikialtasa.html>

PARLAMENT DE CATALUNYA (2017): *Legislatures anteriors*, <https://www.parlament.cat/web/composicio/legislatures-antérieurs/index.html>

POLÍTICO (2017): *Juncker: I'd respect a Catalan Yes vote*, 2017.09.14., <https://www.politico.eu/article/jean-claude-juncker-catalonia-headscarf-i-would-respect-a-catalan-yes-vote/>

PÚBLICO (2018): *El CIS no pregunta por la monarquía desde hace casi tres años*, 2018.01.09., <http://www.publico.es/sociedad/cis-cis-no-pregunta-monarquia-tres-anos.html>

THE ECONOMIST (2017): *Democracy Index 2017: Free speech under attack*, The Economist Intelligence Unit, 2017, http://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/Democracy_Index_2017.pdf

THE GUARDIAN (2017): *Beyond Catalonia: pro-independence movements in Europe*, 2017.10.27., <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2017/oct/27/beyond-catalonia-pro-independence-movements-in-europe-map>

THE NATIONAL (2018): *Faroe Islands delay their referendum on more independence*, 2018.04.27., http://www.thenational.scot/news/16187742.Faroe_Islands_delay_their_referendum_on_more_independence/

VENICE COMMISSION (2000): *A General Legal Reference Framework to Facilitate the Settlement of Ethno-Political Conflicts in Europe*, Venice Commission, Strasbourg, 2000, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(2000\)016-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2000)016-e)